

Ungdomars förhållningssätt till cannabis

En kvalitativ studie med
fokusgruppsintervjuer i en
västsvensk kommun

Författare: Sofia Enström och Lina
Sjöstrand

Folkhälsovetenskapligt program
med hälsoekonomi, 180 hp

Examensarbete i folkhälsovetenskap med
hälsoekonomi I, VT 2013

Omfattning: 15 hp

Handledare: Pernilla Jonsson

Examinator: Annika Jakobsson

Sahlgrenska akademien

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Svensk titel: Ungdomars förhållningssätt till cannabis - En kvalitativ studie med fokusgruppsintervjuer i en västsvensk kommun

Engelsk titel: Adolescents approach towards cannabis - A qualitative study using focus group interviews in a west Swedish municipality

Författare: Sofia Enström och Lina Sjöstrand

Program: Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi 180 hp
Examensarbete i folkhälsovetenskap med hälsoekonomi I, VT 2013

Omfattning: 15 hp

Handledare: Pernilla Jonsson

Examinator: Annika Jakobsson

Sammanfattning

Introduktion: Den nuvarande forskningen visar att cannabisbruket ökar, medan alkoholbruket minskar i många länder. Anledningen till ökningen anses vara den ökade tillgängligheten och att ungdomars förhållningssätt till cannabis blivit mer liberal. **Syfte:** Den här kvalitativa studien syftade till att studera ungdomars attityder och kunskap kring cannabis. **Metod:** Insamlad data har inhämtats ur fokusgruppsintervjuer med ungdomar mellan 15-18 år, i en västsvensk kommun. Deltagarna rekryterades genom besök i högstadie- och gymnasieskolor. Intervjuerna bandades, avlyssnades, transkriberades och anonymiserades. För att analysera materialet har författarna använt sig av en manifest innehållsanalys. **Resultat:** Ur fokusgruppsintervjuerna framkom tre centrala kategorier. Omständigheter och erfarenheter kring användning av cannabis, ungdomarnas förhållningssätt till cannabisbruk och omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis. Ungdomarna ansåg att förhållningssättet till cannabis påverkas av många olika faktorer. Familjen och uppväxtförhållande har en stor betydelse i de yngre tonåren men dess inverkan minskar med åren och ersätts allt mer av faktorer från ungdomskulturen som normer, social tillhörighet, vänner och gruppsyck. Andra faktorer som anses påverka ungdomar är media, vuxnas beteendemönster och skolans ANDT-undervisning. **Diskussion:** Familjen och uppväxten beskrevs av ungdomarna som betydande faktorer i beslutsfattandet om att testa eller inte testa cannabis. Samtliga faktorer samverkar och kan leda till ett ambivalent förhållningssätt till cannabis. Både deltagande ungdomar och forskning antyder att ungdomars förhållningssätt till cannabis generellt förändrats och blivit mer liberal. **Slutsats:** Deltagarnas erfarenheter och upplevelser tyder på att cannabis är vanligt förekommande bland ungdomar och en relativt lättillgänglig drog. Den ökade tillgängligheten till cannabis kan ses som ett tydligt tecken på att det folkhälsoförebyggande arbetet bör intensifieras.

Nyckelord: attityder, cannabis, fokusgruppsintervjuer, kunskap, ungdomar

Abstract

Introduction: The current research shows that cannabis use is increasing, while alcohol use is decreasing in many countries. The reason for the increase is considered to be the increased availability and that adolescents attitudes towards cannabis has become more liberal. **Aim:** This qualitative study aimed to examine adolescents attitudes and knowledge about cannabis. **Methods:** Data has been collected from focus group interviews with adolescents aged 15-18 years, in a west Swedish municipality. Participants were recruited through visits to secondary and upper secondary schools. The interviews were taped, intercepted, transcribed and anonymised. In order to analyze the material, the authors used a manifest content analysis. **Results:** From the focus group interviews three main categories were revealed. Circumstances and experiences towards use of cannabis, adolescents attitudes towards cannabis use and the surrounding society's significance for adolescents attitudes towards cannabis. The adolescents believed that the approach towards cannabis is influenced by many different factors. Family and conditions during childhood had a great importance in the early teenage years, but the impact diminishes with age and is replaced by factors of youth culture as norms, social inherence, friends and peer pressure. Other factors that may impact adolescents approach are media, adults' behaviour and school programs towards drug prevention. **Discussion:** The family and the childhood were described as significant factors when making decisions about testing or not testing cannabis. All factors interact and may lead to an ambivalent attitude towards cannabis. Both participants of the study and research suggest that adolescents' attitudes towards cannabis in general has changed and become more liberal. **Conclusion:** The participants' experiences indicate that cannabis is common among adolescents and a relatively easily accessible drug. The increased availability of cannabis can be seen as a clear sign that the preventive public health interventions should be intensified.

Keywords: adolescents, attitudes, cannabis, focus group interviews, knowledge,

Förord

Författarna vill ge ett stort tack till ungdomarna som deltog i studien, som delade med sig av sina tankar och funderingar och gjorde vår uppsats möjlig. Författarna vill även tacka handledaren Pernilla Jonsson vid Göteborgs Universitet, institutionen för socialmedicin, för all hjälp och stöd under arbetes gång. Tack till rektorena från skolorna som gav tillåtelse att intervjua eleverna under skoltid. Slutligen vill författarna tacka den inspirerande drogförebyggaren för sitt engagerande arbete och all handledning under praktikperioden.

Innehåll

1. Inledning	1
2. Bakgrund	2
2.1 Vad är cannabis?	2
2.2 Hur cannabis påverkar individen	2
2.2.1 <i>Konsekvenser av cannabisbruk på individnivå</i>	2
2.3 Statistik över ungdomars narkotikaanvändande.....	3
2.3.1 <i>Nationellt</i>	3
2.4 Variation i narkotikabruk bland flickor och pojkar.....	3
2.5 Folkhälsoarbete mot cannabis	4
2.5.1 <i>Sveriges nationella folkhälsomål</i>	4
2.5.2 <i>Regeringsuppdrag</i>	4
2.5.3 <i>Regional satsning mot cannabis i Västra Götalands län 2012</i>	4
2.5.4 <i>Narkotikastrafflagen</i>	5
2.6 Vad som påverkar ungdomar att använda cannabis.....	5
2.7 Skydds- och riskfaktorer	5
3. Teoretiska utgångspunkter	6
3.1 Social identitetsteori.....	6
4. Syfte	6
5. Metod	6
5.1 Motivering av metodval	6
5.2 Författarna	7
5.3 Datainsamlingsmetod.....	7
5.4 Urval.....	8
5.5 Analysmetod	8
5.6 Etiska aspekter	11
6. Resultat.....	11
6.1 Omständigheter och erfarenheter kring användning av cannabis	12
6.1.1 <i>Cannabisbrukets funktion och kultur</i>	13
6.1.2 <i>Gruppsyck och vänskap som påverkan</i>	15
6.1.3 <i>Uppsökande av vård och hjälp vid bruk av cannabis</i>	16
6.2 Ungdomars förhållningssätt till cannabisbruk	16
6.2.1 <i>Syn på hälsokonsekvenser</i>	17
6.2.2 <i>Varierande kunskapsnivå</i>	17
6.2.3 <i>Jämförelser med alkohol och annan narkotika</i>	18
6.2.4 <i>Perspektiv på narkotikalagstiftningen</i>	19
6.3 Omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis	21
6.3.1 <i>Om varför ungdomar inte testat cannabis</i>	22
6.3.2 <i>Om varför ungdomar testat cannabis</i>	22
6.3.3 <i>Vuxnas inflytande på ungdomar</i>	24

6.3.4 Medias inverkan på ungdomars förhållningssätt till cannabis.....	25
6.3.5 Ungdomars förhållningssätt till ANDT-undervisning.....	25
7. Diskussion	26
7.1 Metoddiskussion	26
7.2 Resultatdiskussion.....	28
7.2.1 Omständigheter och erfarenheter kring användning av cannabis.....	29
7.2.2 Ungdomars förhållningssätt till cannabisbruk	30
7.2.3 Omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis.....	31
7.3 Slutsatser	33
8. Referenser	35
Bilaga 1 Intervjuguide	

1. Inledning

Nuvarande forskning visar på en ökning av cannabisbruk i många länder, medan bruket av alkohol minskar (1). Det blir allt vanligare bland ungdomar med cannabisbruk och många experter anser enligt Folkhälsoinstitutet att anledningen till det ökade intresset för cannabis dels har att göra med den ökade tillgängligheten och ungdomars allt mer liberala syn på drogen (2). Trots att cannabis ökar bland ungdomar så lever uppfattningen bland den äldre generationen kvar om att cannabis används av en specifik grupp och inte av ungdomar generellt. Cannabis är idag en utbredd drog som används av ungdomar ur alla samhällsklasser (2, 3).

Många av förespråkarna till cannabis talar om cannabis som något ofarligt och jämför drogen med alkohol och dess effekter. Det är främst de positiva effekterna som diskuteras och myten om den naturliga drogen växer sig stark i delar av ungdomskulturen, medan de negativa effekterna av cannabisbruk inte tas hänsyn till från förespråkarna (2). Det är därför viktigt att ta reda på hur ungdomar tänker kring cannabis.

2. Bakgrund

2.1 Vad är cannabis?

Cannabis är benämningen på preparaten marijuana, hasch och hascholja (4, 5). Hasch består av sammanpressade ”kakor” bestående av den trögflytande vätskan från de kådproducerade körtelhåren, samt delar av hampaväxtens blommor och blad som torkas. Marijuana består av torkade växtdelar, toppblad från honplantans blomställningar från växten *Cannabis sativa*, hampa, som rullas till så kallade ”joints” för att rökas. Hascholja är en vätska som doseras i minimala mängder på cigarettpapper (4, 6).

Cannabis innehåller 400 kemiska substanser, cirka 80 stycken är cannabinoider (5). Den mest omtalade är delta-9-tetrahydrocannabinol, (THC), som är den narkotiska substansen i cannabis (4). THC är beroendeframkallande och påverkar tankeprocesserna (6). Substansen kan vid rökning ge direkta effekter av ett rus som karakteriseras av att man känner sig avslappnad, en euforisk känsla samt att tidsupplevelsen förändras. Senare tillstånd består ofta av en känsla av trötthet samt att man blir fundersam. De vanligaste förekommande negativa effekterna är panikkänslor, förföljelsetmani och depression. När ruset avtar finns fortfarande den fettlösliga cannabinoiden THC kvar i kroppen. Beroende på hur mycket en individ har rökt kan den lagras i kroppens fettvävnader i flera veckor. Således påverkas hjärnan av preparatet även efter ruset (5).

2.2 Hur cannabis påverkar individen

2.2.1 Konsekvenser av cannabisbruk på individnivå

Ungdomar som börjar röka cannabis i tidig ålder löper högre risk att börja med andra droger då cannabisbruk är en inkörsport till annan narkotika (2). I tidigare studier har samband mellan cannabisbruk och övergång till annan narkotika stark evidens, trots att forskare tagit hänsyn till andra riskfaktorer för bruk av narkotika (2). Utvecklingen i hjärnan påverkas negativt eftersom den ännu inte är färdigutvecklad hos ungdomar. Det kan påverka identitetsutvecklingen och det kan leda till psykosociala och psykiatriska problem (2). Ungdomar som röker cannabis i tidig ålder har en ökad risk för minskad fertilitet då substanser från cannabis stör hormonbalansen (2).

När cannabisbruket övergår till ett beroende och individen inte längre har kontroll över sitt bruk, påverkas ofta sociala relationer inom familjen, arbete och utbildning (2). Många missbrukare lever också med en ”mental korruption” som innebär att ständigt dölja missbruket för familj, vänner och arbetskamrater. Missbrukaren bygger upp ursäkter och förklaringar till bruket och fortsätter leva i förnekelse i många år (2).

2.3 Statistik över ungdomars narkotikaanvändande

2.3.1 Nationellt

I början av 1970-talet uppgav 15 % av ungdomarna i årskurs nio att de testat narkotika och den siffran har sedan sjunkit med åren. I slutet av 1980-talet var antal ungdomar i nionde klass som testat narkotika endast 3 %. Först under 1990-talet sågs ett ökande narkotikabruk bland ungdomar. Det fortsatte öka fram till år 2001, då 8 % av flickorna och 9 % av pojkarna uppgav att de någon gång testat narkotika (7). Det har sedan dess skett en minskning av narkotika bland ungdomar fram till år 2010 då en ökning sågs bland pojkar. 2012 års undersökning visade dock en nedgång där antalet flickor som testat narkotika i nionde klass uppgick till 4 % och pojkarna 6 % (7).

Bland gymnasieelever visar statistiken från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningens (CAN) undersökning år 2012 att 15 % av flickorna och 20 % av pojkarna har testat narkotika. Det vanligaste preparatet bland både niondeklassare och gymnasieelever var cannabis. Övriga narkotikapreparat hade 1 % av niondeklassarna testat och det vanligaste bland pojkar var kokain, medan för flickor sömn/lugnande medel. Bland gymnasieeleverna hade 2 % testat annan narkotika än cannabis, den vanligaste bland båda könen var sömn/lugnande medel (7).

2.4 Variation i narkotikabruk bland flickor och pojkar

Könsskillnader i narkotikabruket skiljer sig mellan vuxna och ungdomar. Det kan knappt ses någon könsskillnad i narkotikabruk bland ungdomar, könsskillnaden ses främst genom att pojkar brukar narkotika mer regelbundet än flickor. Medan det bland vuxna är mer vanligt att män är narkotikabrukare. I bruket av cannabis ses knappt några könsskillnader oavsett åldersgrupp. (8).

I *"Bruk av narkotika – är det maskulint?"* skriver Hensing om narkotikabruk och könsskillnader och hur konstruktion av genus kan vara en faktor för bruk av narkotika (8). Normer från samhället som ser narkotika som något maskulint kan påverka huruvida kvinnor respektive män testat narkotika. Hensing menar att kopplingen mellan narkotikabruk och maskulinitet leder till att fler män testat narkotika medan fler kvinnor avstår narkotika (8). Kvinnor i narkotikabruk kan därför känna sig exkluderade från samhället, då de inte tillhör den normativa kvinnan i samhället och heller inte de "maskulina narkotikabrukare" som grupp. Hensing pekar på att det är viktigt att öka medvetenheten om hur konstruktion av genus och kopplingen till narkotikabruk framställs i samhället så det förebyggandearbetet kan förbättras (8).

2.5 Folkhälsoarbete mot cannabis

2.5.1 Sveriges nationella folkhälsomål

I regeringens proposition 2007/08:110 – ”En förnyad folkhälsopolitik” förespråkar regeringen en hälsopolitik som betonar det hälsofrämjande arbetet (9). Barn och ungdomar är en av de viktigaste målgrupperna och har genom målet ”barn och ungas uppväxtvillkor” preciserats vidare. För att arbetet med målet skall utvecklas och fortskrida har regeringen avsatt medel för en strävan mot målet, genom att bland annat stärka barn och ungdomars skyddsfaktorer. Ett särskilt fokus är föräldrar och föräldraskap som skall leda till trygghet och skydd för barn och unga (9). Ett annat mål som regeringen satsar på är att minska bruket av tobak, alkohol och spel och att Sverige skall ha nolltolerans mot narkotika och doping (9). De elva nationella folkhälsomålen har ett gemensamt mål som är viktigt i hälsofrämjande arbete som utförs inom folkhälsovetenskapen det handlar om att skapa samhällseliga förutsättningar som på lika villkor för hela befolkningen leder till en god hälsa (10).

2.5.2 Regeringsuppdrag

Regeringen har genom Socialdepartementet gett Folkhälsoinstitutet i – uppdrag att genomföra en satsning mot cannabis under åren 2011 – 2014 (11). Med uppdraget vill regeringen utveckla arbetet med informationsinsatser genom att nå ut till ungdomar i åldern 16 – 18 år som inte testat cannabis eller endast testat någon enstaka gång (11). Informationsinsatser riktas även till föräldrar och personal som möter ungdomar i den primära målgruppen, då de utgör en viktig del av barn och ungas uppväxt och anses vara en skyddsfaktor för barn och unga (11). Målet är att målgruppernas kunskap om narkotikans negativa konsekvenser skall öka med interventionen samt att ungdomars attityder kring cannabis leder till att inte testa cannabis eller annan narkotika. Uppdraget betonar även vikten att arbeta med tillgänglighets- och efterfrågebegränsade insatser för en drogfri tillvaro (11).

2.5.3 Regional satsning mot cannabis i Västra Götalands län 2012

Under de senaste åren har antalet ungdomar som testat narkotika ökat på nationell nivå. Erfarenhet av narkotika är mer förekommande i gymnasieåldern jämfört med högstadietåldern. 20 procent av pojkarna i årskurs 2 och 14 procent av flickorna uppgav att de använt narkotika. Detta innebär en ökning med fem procent för pojkarna jämfört med åren 2005- 2006. För flickor är det generellt sett oförändrat (12, 13). Det är främst cannabis (2) som CAN har sett en ökning av enligt den nationella statistiken. Länsstyrelsen i Västra Götalands län som tagit del av statistiken, anser att ungdomars attityder generellt har förändrats åt ett mer liberalt synsätt (13). Det gäller ungdomar oberoende av kommun, då bruket av cannabis även ökat i småkommuner. Länsstyrelsen har därför tagit initiativ till en satsning som några av länets kommuner deltar i genom en forskarcirkel, däribland den aktuella kommunen. Forskarcirkeln som drivs av FoU-Sjuhärad Valfärd, har som uppdrag att kartlägga variationen i attityder och kunskap

kring cannabis hos bland annat ungdomar, föräldrar och yrkesverksamma som kommer i kontakt med ungdomar (13). Uppsatsens datainsamlingsmaterial kommer att användas i forskarcirkeln.

2.5.4 Narkotikastrafflagen

I Sverige finns Narkotikastrafflagen SFS 1968:64 som innebär att all hantering med narkotika är olaglig (14). Det gäller dock inte personer som hanterar narkotika i tjänstesituation eller vid medicinering. Vid ringa brott mot Narkotikastrafflagen erhålls böter och/eller fängelse och vid grövre brott blir straffet fängelse (14).

2.6 Vad som påverkar ungdomar att använda cannabis

Gruppsytryck lyfts av Folkhälsoinstitutet som en viktig faktor för ungdomars alkohol- och drogvanor (15). Det finns ett flertal forskare som hävdar att gruppsytryck är en viktig faktor till ungdomars alkohol- och drogbruk (16, 17, 18, 19, 20). I rapporten *”Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger”* av Lilja och Larsson går det att utläsa att ungdomar söker sig till kamrater med liknande alkohol – och drogvanor, så kallat selektionsfenomen. Orsakerna till att ungdomar har liknande alkohol- och drogvanor inom en vänskapsgrupp kan således bero både på gruppsytryck och selektionseffekter (21, 22). Coggans menar att ungdomar söker sig till grupper med likartade attityder, värderingar och beteenden (21).

Attityder till cannabis och annan narkotika är både kopplade till förväntningar om preparatets effekter och till livsstilsvärderingar (15). En undersökning visar på att attityden till cannabis påverkas av tre olika faktorer; uppfattningen om biverkningar, uppfattningen om de positiva effekterna och individens attityder till cannabis relaterade till individens jagbild. En betydande förklaring till att ungdomar tar avstånd till cannabisbruk är att det ses som oförenligt med en positiv och social jagbild. Många av de ungdomar som testar cannabis tycks ha en ambivalent attityd till cannabis. De kan ha en generellt restriktiv och negativ inställning till cannabis, men ändå förbehålla sig rätten att i vissa situationer använda cannabis (23).

2.7 Skydds- och riskfaktorer

Det finns ett litet forskningsstöd gällande enskilda riskfaktorer för skadligt narkotikabruk samt för samspelet mellan olika enskilda riskfaktorer som bakomliggande orsaker till bruket. Därmed krävs det fler satsningar för att utveckla forskning inom narkotikaområdet (24, 25). Kadesjö menar att det därmed är svårt att kartlägga vilka riskfaktorer som är mest betydelsefulla för att förutsäga narkotikabruk. En betydande skyddsfaktor är föräldrars värderingar och dess stöd till barnet (25). National Institute on Drug Abuse i USA lyfter fram betydelsen av familjebaserade insatser och beskriver vidare hur relationerna mellan föräldrar och barn kan stärkas genom att hjälpa föräldrar att utveckla strategier i kommunikationen till deras barn (25). Monitoring, föräldrars

koll på sina barn är en av de viktiga faktorerna. Samtidigt som attityder i umgängeskretsen och skolans funktion blir viktigare ju äldre ungdomen blir. De mest framträdande skyddsfaktorerna för barn när de befinner sig utanför familjesammanhang är; framgång i skolan, delaktighet i fritidsaktiviteter, föräldrars krav på tillsyn så som regler i hemmet samt gällande tider att passa och kännedom om barnets vänner. Acceptans av normer mot narkotikabruk är också betydande (25). Att för en individ ha en familjehistoria med missbruk är en stark riskfaktor för att en individ ska utveckla ett skadligt bruk av narkotika (25).

3. Teoretisk utgångspunkt

3.1 Social identitetsteori

Social identitetsteori antar att individen aktivt anskaffar normer genom att utveckla en ”innanförgrupp” och en ”utanförgrupp” i sin närmiljö (26, 27, 28). Om en viss sort av narkotikapreparat blir vanligt, kan den väntas i mindre utsträckning bli förknippad med ”utanförgruppen”. Då blir det också mindre främmande för individen att testa det preparatet eftersom det inte står i konflikt med den önskade sociala identiteten, ”innanförgruppens” värderingar och föreställningar (29). Lilja och Larsson beskriver att den sociala identitetsmodellen eventuellt kan vara en utgångspunkt för att förstå kognitiva processer som krävs för norm- och attitydförändringar. Samtidigt som de menar att ytterligare forskning behövs (15).

4. Syfte

Studiens syfte var att studera ungdomars attityder och kunskap kring cannabis.

5. Metod

5.1 Motivering av metodval

På grund av syftet med studien och praktikperiodens upplägg valdes kvalitativ metod. Genom en kvalitativ metod kan fördjupad kunskap och förståelse för ungdomars kunskap och attityder inhämtas i fokusgruppsintervjuerna. Genom att använda en kvalitativ metod kan tolkningen av materialet bli en annan då författarna medverkade i intervjuerna och hade möjlighet att ställa följdfrågor och uppmärksamma kroppsspråk, skratt, viskningar, tystnad etc, vilket kan vara viktigt för att förstå kontexten och innebörden av det som framkommer i intervjuerna (30). Den typ av information går förlorad vid en kvantitativ metod som ofta har slutna svar i enkäter. Det kan leda till att deltagarna utelämnar beskrivande formuleringar om vad som påverkar deras attityder och handlingar.

Fokusgruppsintervjuer lämpar sig där det är intressant att se helheten och inte endast individens uppfattningar (31). Fokusgruppsintervjuer leder ofta till diskussioner i grupperna och information som annars inte hade innefattats synliggörs (31).

Fokusgruppsintervjuer ansågs av författarna som det bästa alternativet till det uppställda syftet som undersöker ungdomars kunskap och attityder och inte särskilda individers enskilda uppfattningar.

I valet av kvalitativ innehållsanalys valdes mellan manifest innehållsanalys och latent innehållsanalys. Manifest innehållsanalys valdes på grund av att man då försöker undvika att tolka utan främst förmedlar vad deltagarna faktiskt har sagt i intervjuerna. Medan latent innehållsanalys innebär att man försöker tolka innebörden i det deltagarna uttrycker. Valet av metod innebar att de meningsbärande enheterna fick behålla sin ursprungsform och på så sätt det viktigaste ur deltagarnas uttalanden framfördes (32). Med den manifesta innehållsanalysen kunde författarna bevara kvaliteten i den insamlade datan och kondenseringen av meningarna behöll både kärna och kontext.

5.2 Författarna

Författarna läser 6:e terminen på Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi och tar en kandidatexamen efter avslutat examensarbete. Under utbildningen har författarna förvärvat erfarenheter och kunskaper som medfört intresset för det studerade området. Genom kursen "*Folkhälsoarbete i praktiken*" har viktig erfarenhet inhämtats genom praktik hos en drogförebyggare. Under praktikperioden hos drogförebyggaren växte intresset för det drogförebyggande arbetet vilket resulterade i ett examensarbete inom området. Det var även genom praktikperioden som författarna kom i kontakt med en FoU-cirkel som bedrivs av FoU Sjuhärad Valfärd, vars arbete går ut på att samla ihop och kartlägga kunskap om ungdomars attityder och argument till cannabis i de deltagande kommunerna. Författarna har deltagit i möten med FoU-cirkeln.

5.3 Datainsamlingsmetod

Datainsamlingen till studien har skett genom fem fokusgruppsintervjuer med ungdomar i en västsvensk kommun. På grund av upplägget av studien valdes kvalitativa intervjuer. Intervjuerna började med en öppen fråga för att skapa en trygghet mellan informanterna i gruppen. Enligt Kvale är en öppen fråga bra att inleda med för att skapa ett gott samtalsklimat (33).

I rekryteringen av ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern togs kontakt med rektorer och lärare via mail och telefon på de aktuella skolorna. De informerades om intervjuernas syfte, användning och anonymisering. Vidare efter avsatt tid med ansvarig lärare för respektive klass besöktes fem högstadieklasser. Information om intervjun gällande upplägg, anonymitet, och intervjuernas användningsområde presenterades för eleverna. Vidare fick ungdomarna anmäla sitt intresse för att delta genom handuppräckning. I majoriteten av klasserna fick vi ihop grupper med fem – sju deltagare för varje intervju, vilket är rekommenderat för fokusgruppsintervju (31). I enstaka fall fick vi neka några deltagare för att inte överstiga antalet. Vid ett tillfälle valdes enbart pojkar som deltagare och vid ett annat enbart flickor. Detta gjordes för att det fanns möjlighet att diskussionsklimatet skulle vara annorlunda i grupper där endast

ett kön var närvarande, vilket antogs kunna leda till att mer information framkom under intervjuerna.

Rekrytering av deltagarna på gymnasieskolan skedde på ett annat sätt. Där valde lärare ut ungdomar efter intresse. Inför avtalad tid på intervjuplatsen fanns därmed redan informanter till två fokusgruppsintervjuer. Dessa två grupper bestod av samtliga kön. Slutligen användes därmed fem intervjuer i studien.

Intervjuerna genomfördes i skolmiljö i samband med att ungdomarna rekryterades. Val av plats var av logistiska skäl samt för att underlätta möjligheten att utnyttja ungdomarnas avsatta skoltid till studien. Totalt genomfördes sju intervjuer men de två första fungerade som pilotintervjuer där studiens frågeguide testades för att utforska frågornas relevans och brukbarhet i gruppen. Dessutom testades författarnas roll som moderatorer respektive antecknare. Inga förändringar i varken frågeformuläret eller intervjuupplägget gjordes då författarna ansåg att pilotintervjuernas genomförande fungerade bra.

Inledningsvis i varje intervju informerades deltagarna ytterligare en gång gällande inspelning, anonymitet samt möjligheten att avvika från intervjun. Därefter behandlades de tre beskrivna teman genom en kvalitativ intervjuform. Moderatorns roll var i samtliga intervjuer relativt neutral dock med viss styrning för att påverka att samtliga informanter fick möjlighet att framhäva sina åsikter. Intervjuernas längd varierade mellan 45 till 75 minuter.

5.4 Urval

Alla deltagare rekryterades via skolor i en västsvensk kommun. Utifrån gruppen ungdomar gjordes urvalet elever i högstadie- och gymnasieåldern. Urvalet gjordes på de två befintliga högstadieskolorna i kommunen samt på ett gymnasium. Två av skolorna är kommunala och en är en friskola. Ytterligare ett gymnasium valdes bort på grund av begränsad tid för insamling av material. Att urvalet skett utifrån geografiskt bestämda ramar beror på att uppsatsen utgör en del av ett lokalt projekt kring ungdomar och cannabis i kommunen.

Samtliga ungdomar var mellan 15 – 18 år och lämnade muntligt samtycke till deltagande i studien. Antal deltagare i fokusgrupperna varierade från fem till sju vid intervjutillfällena, totalt deltog 28 ungdomar.

5.5 Analysmetod

För att analysera materialet har manifest innehållsanalys använts. En manifest innehållsanalys innebär att författarna behandlar insamlad data på djupet för att beskriva det mest framträdande i materialet. Genom att studera materialet grundligt synliggörs alla aspekter av det som uppenbart framkom ur intervjuerna (32). Analysen utfördes stegvis och började med att de bandade intervjuerna avlyssnades och sammanställdes

till ett transkriberat material som anonymiserades. Det transkriberade materialet studerades av författarna enskilt och sedan tillsammans för att tydligare se huvudinnehållet och utesluta delar ur materialet som inte tillförde något för studien. En tabell utformades och meningsbärande enheter fördes in med studiens syfte i åtanke. De meningsbärande enheterna bestod av ungdomarnas berättelser som längre meningar och citat som framkom ur intervjuerna. De meningsbärande enheterna relaterar till varandra och synliggör huvudinnehållet genom att de har liknade essens och samma kontext (32).

För att få ut huvudinnehållet ur de meningsbärande enheterna så kondenseras meningarna. I kondenseringsprocessen förkortas meningarna utan att kvalitén försämras och huvudinnehållet i meningarna försvagas (32). Kondenseringen utförs genom att de meningsbärande enheterna studeras, tolkas och förkortas. Essensen ur meningarna behålls och bildar kondenserade meningar som synliggör huvudinnehållet ur insamlad data. Därefter följde abstraktion som betonar innebörden av huvudinnehållet och beskriver meningarna med koder. Koden som betecknar meningen kan ses som ett hjälpmedel för att tolka insamlad data på nytt. Koden kan leda till att det framkommer nya hypoteser när meningen återigen tolkas (34).

Efter kodningen kategoriseras meningarna efter meningarnas essens. Meningarna grupperas och kategoriseras. En kategori skall innehålla homogena meningar, medan de olika kategorierna är exklusiva och externt heterogena (35). Det är viktigt att inte utesluta viktig data som kan relateras till syftet och tillför essens till resultatet. Kategorisering av meningarna hjälpte oss att inkludera data och få struktur i materialet. Kategorin skall ha en tydlig homogenitet så att meningarna inte skall kunna flyttas från en kategori till en annan. En kategori skall ha en röd tråd som kan relatera till studiens syfte och i viss mån kunna besvara syftet. En kategori innehåller oftast underkategorier. Underkategorier kan tillsammans bilda en homogen kategori, men en kategori kan också delas upp i olika underkategorier. Underkategorierna är homogena inom en kategori men varierar i relation till en annan kategori (32).

Manifest innehållsanalys kan användas för att synliggöra huvudinnehållet i materialet som samlats in i fokusgruppsintervjuer (Tabell 1).

Tabell 1. Exempel på innehållsanalysförfarandet

Meningsbärande enhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Underkategorier	Kategori
Det är ju klassat som en lättare drog enligt EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Jaja. Ha. Hihi. Men asså det är ju klassat som en mindre farlig drog så då tror man kan lyssna på det	Klassat som en lättare drog enligt, EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction	Cannabis som en lättare drog	Perspektiv på narkotikalagstiftningen	Ungdomarnas förhållningssätt till cannabisbruk
Om man tittar på en serie som dom vill att många ska titta på så kommer dom ju inte köra skräckhistorier kring droger, för då når man ju inte ut till den publiken man vill	För att nå ut till den publiken man vill, så kör man inte skräckhistorier kring droger i serier	Visar inte skräckhistorier kring droger i serier	Medias inverkan på ungdomars förhållningssätt till cannabis	Omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis

5.6 Etiska aspekter

Hänsyn har tagits till ungdomarnas ålder vid rekrytering av deltagare till studien. Samtliga deltagare var 15 år eller äldre, vilket gjorde att ungdomarna själva godkände medverkan i studien. Om ungdomarna hade varit under 15 år behövs vårdnadshavares samtycke till den minderåriges medverkan (36, 37). Viktiga överväganden enligt Helsingforsdeklarationen är deltagarnas integritet, något som författarna tagit särskild hänsyn till genom anonymisering av ungdomarna, deltagarnas respektive årskurs och medverkande klassnamn samt skolornas namn och inriktningar. Genom anonymisering är förhoppningen att minimera risken för att deltagare, skolor och andra berörda parter kan identifieras i materialet och därigenom komma till skada eller kränks på grund av deltagande i studien (37). Insamlad data har behandlats konfidentiellt och kommer att raderas efter att examensarbetet godkänts.

I enighet med Helsingforsdeklarationen har deltagare blivit informerade om syftet med studien och vad materialet skulle användas till (37). Ungdomarna upplystes också om att det var frivilligt att delta och att de när som helst hade möjlighet att lämna fokusgruppsintervjun eller på annat sätt avbryta sitt deltagande (36). Information gavs om inspelning med diktafon samt om vilka personer som skulle ta del av ljudupptagningen och transkriberingen av inspelningarna.

Praktikhandledaren som författarna till studien hade under praktikperioden, kontaktade rektor och lärare på de medverkande ungdomarnas respektive skolor för att få samtycke till elevernas deltagande och frånvaro från studietid. Därefter tog författarna kontakt med lärarna för uppsökande och rekrytering av elever som var intresserade av att delta i studien, allt för att undvika missförstånd i skolledningen och för att få de medverkandes förtroende och tillit för att öppna sig i fokusgruppsintervjuerna.

6. Resultat

De genomförda fokusgruppsintervjuerna har analyserats i förhållande till studiens syfte, att studera attityder och kunskaper kring cannabis hos ungdomar. Utifrån dessa intervjuer framkom vissa centrala ämnen. Dessa har kategoriserats in i tre huvudkategorier med tre till fem underkategorier för vardera, vilka redovisas i Tabell 2 nedan.

Fem fokusgruppsintervjuer har använts för studien bestående av ungdomar mellan 15-18 år. Sammanlagt deltog 28 ungdomar i intervju-sessionerna. Antal deltagare i fokusgrupperna varierade mellan fem till sju deltagare. Av dessa var 15 tjejer och 13 killar. De informanter som intervjuats har rekryterats från tre olika skolor i en västsvensk kommun. En gymnasieskola samt två högstadieskolor.

Tabell 2. Kategorier och underkategorier från intervjuer med ungdomar i en västsvensk kommun.

Kategori	Underkategori
Omständigheter och erfarenheter kring användning av cannabis	Cannabisbrukets funktion och kultur
	Gruppträck och vänskap som påverkan
	Uppsökande av vård och hjälp vid bruk av cannabis
Ungdomarnas förhållningssätt till cannabisbruk	Syn på hälsokonsekvenser
	Varierande kunskapsnivå
	Jämförelser med alkohol och annan narkotika
	Perspektiv på narkotikalagstiftningen
Omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis	Om varför ungdomar inte testat cannabis
	Om varför ungdomar testat cannabis
	Vuxnas inflytande på ungdomar
	Medias inverkan på ungdomars förhållningssätt till cannabis
	Ungdomars förhållningssätt till ANDT-undervisning

6.1 Omständigheter och erfarenheter kring användning av cannabis

Ungdomarna förknippade cannabis med samhörighet och att det används vid organiserade tillfällen. Tillgänglighet och acceptans i umgängeskretsen trodde ungdomarna var en faktor till cannabisbruk. Vänner och deras attityder till cannabis inverkar på individens egna förhållningssätt. Deltagarna trodde att ungdomar som har problem med cannabisbruk inte vågar söka hjälp i vården. Sjukvårdsrådgivningen sågs däremot som ett bra alternativ till hjälp då samtalen är anonyma.

6.1.1 Cannabisbrukets funktion och kultur

Cannabisbruk beskrevs som att det sker vid organiserade tillfällen. Att röka cannabis uppfattades som något som ger en känsla av samhörighet och gemenskap samt något man gör för att uppnå avslappning och adrenalinkickar. Bruket förekommer exempelvis då man vill njuta av något, som smaker eller musik. Samtliga deltagare är eniga om att det första tillfället inträffar i ett sammanhang där man också brukar alkohol. I de fall där deltagarna upplever en social gemenskap kring cannabis vid alkoholsammanhang ansågs sannolikheten för att använda preparatet första gången som betydligt högre än i sammanhang utan alkohol.

Ungdomarna menar att det är socialt accepterat att bruka cannabis inom vissa ungdomskretsar även om det är många som inte själva har testat. Gymnasieungdomarna ser cannabis som en relativt socialt integrerad drog. Det finns en gemensam bild av att cannabis inte är vanligt förekommande på fester bland högstadieselever i kommunen utan att det snarare är hos gymnasieungdomar som det förekommer, menar de yngre ungdomarna i fokusgrupperna.

Det framgick att deltagare har kunskap om vänner och andra bekanta som har testat cannabis eller som använder cannabis då och då. Deltagarna menade att det är relativt enkelt att få tillgång till cannabis. Det finns en allmän föreställning om att tillgängligheten gällande narkotikapreparatet främst är förekommande i Göteborgs Stad samtidigt som det finns kännedom om langare i kommunen. I två av fokusgruppsintervjuerna framkom att ungdomarna skulle kunna fråga en i vänskapskretsen om hur man får tag på cannabis och förmodligen kunna inneha cannabis inom några timmar.

”Cannabis går att få tag på lite här och lite där men hyfsat vanliga människor också som i den delen av businessen som en ungdomskonsument träffar på.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Betydande faktorer för cannabisbruk var enligt deltagarna den ökade tillgängligheten och en acceptans ungdomar emellan. Deltagare uppgav att cannabis finns överallt.

En deltagare förklarade att flera ungdomar sagt att cannabis inte är farligare än cigaretter. Cannabis beskrevs som så pass normaliserat att det inte tycks väcka mer förvåning än tobak.

”Jag har kretsar som att ta en spliff är som att ta en cigg typ medan i andra kretsar är det helt nej liksom. Men allmänt sett är det mer accepterat att det är mer tillgängligt.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Synpunkten kan kompletteras med en annan deltagares uttalande om cigaretters mer omfattande negativa inverkan på hälsan.

”För att det, man stannar liksom av, man trubbas av och bara sitter på sitt rum och stirrar. Cannabis eller vad säger jag, cigaretter är verkligen på kort sikt mycket elakare.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

Vidare beskrevs att cannabis är relativt socialt accepterat i flera äldre ungdomskretsar samtidigt som det överlag i högstadieåldern beskrivs som en oacceptabel företeelse. Cannabis förklarades bland gymnasieeleverna som odramatiskt. Ett område som exemplifierades var ungdomars generella liberala inställning till cannabis jämfört med deras föräldrar. Deltagarna är eniga om att de ser cannabis som ett preparat närliggande alkohol medan deras föräldrar snarare kanske ser det som nära angränsande till kokain. Deltagarna menade att deras generation ser cannabis som mer avdramatiserat än den äldre generationen.

”Om man ser till den äldre generationen så tror jag att vi ser cannabis som mer accepterat nästan lite mer att man har avdramatiserat det.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Cannabistillfället beskrevs som en glorifierad företeelse genom exemplifiering av yttre faktorer som camping under sommaren, utomlandsvistelser och festivaler. En deltagare beskrev en tydlig vision av tillfället.

”Jag har inte planerat att röka på typ men jag vill göra det nån gång såhär, säg att jag är ute och seglar i Polynesien typ åsså vill jag ligga där på nån ö och röka en spliff typ... fniss. Det vill jag faktiskt göra nån gång i livet såhär, det tänker jag mig såhär”.

(Gymnasieelev, Grupp 5)

Vidare beskrev informanten att tillfällena då cannabis erbjudits har varit ett flertal, likväl har informanten själv inte testat, med den huvudsakliga anledningen av rädsla inför att tycka om cannabis och risken att hamna i problem. En annan deltagare förklarade att anledningen till att vissa individer avstår från cannabis är rädslan för att bli beroende snarare än en lag som hindrar.

Cannabisanvändning ses hos ungdomarna som ett större val än att ta beslutet att bli berusad av alkohol. Samtidigt som en del av den äldre gruppen ungdomar beskrev cannabisanvändningen som mer och mer vanligt förekommande och att de upplever att det skett en förändring i attityder de senaste åren. Ungdomsperioden beskrivs som en tid av frihet, galenskap och kickar. En deltagare beskrev en försiktighet inför att testa cannabis.

”Jag tror att många gör det nu för att det är så young and wild and free liksom och ska va lite coola men jag känner ifall jag skulle prova så kan jag göra det när jag är 45 och är tillräckligt vuxen för att ta det valet och jag tror att dom som... dom som inte gör det är många som är tillräckligt starka för att våga stå emot att göra det endast för nyfikenhetens skull och just för att dom är unga, så det är väl kanske inte alla som provar men dom kanske inte är helt totalt emot det utan att dom känner att dom gör det för fel anledning än dom skulle göra det”.

(Gymnasieelev, Grupp 5)

Deltagarna beskrev att cannabisanvändning går i en mer socialt accepterad riktning ju högre upp i åldrarna ungdomarna kommer. Bland gymnasieeleverna beskrevs cannabis som ett socialt accepterat fenomen i flera vänskapskretsar. Det ifrågasätts inte om man inte röker, vilket kan ske om en person inte dricker alkohol i sammanhang där det är vanligt förekommande. Cannabisbruket uttrycks som någonting som sker i slutna sammanhang, och i några fokusgrupper beskrev deltagarna att de skulle bli chockade om det skulle förekomma på fest. En deltagare uttryckte känslan av att inte vilja lägga sig i om en vän ses röka cannabis.

Kunskaper angående i vilket sammanhang och hur cannabis används varierade mellan deltagarna. Några deltagare menade att det används som substitut för alkohol på fest, medan andra deltagare beskrev cannabis som en mer vardaglig drog som används i slutna sällskap under exempelvis en myskväll.

6.1.2 Gruppträck och vänskap som påverkan

De medverkande ungdomarna uttryckte att det ses som något coolt att göra saker som är olagligt. Det som är förbjudet vill flera testa på. Vänner och dess attityder ger inflytande på en individs handlingar. Det är i sällsynta fall som negativa upplevelser tycks föras vidare samtidigt som vissa berättelser tycks ha gett avskräckande inverkan för bruket av cannabis, trots att det från den berättandes synvinkel setts som en häftig händelse. Vidare beskrevs att negativa berättelser förs vidare men att det inte har varit ett hinder för fortsatt användning.

”... jag hörde om den tjejen som rökte på att hon var i en trädgård åsså att hon var inne i en såpbubbla och tänkte att om den sprack så skulle hon dö liksom. Så ingen fick komma nära henne och hon stod bara och skrek liksom att alla skulle hålla sig borta.”
(Gymnasieelev, Grupp 5)

Vänskapskrets och gruppträck anses av ungdomarna vara en anledning till att ett intresse för cannabisbruk väcks. Vissa hävdar att användningen av ett preparat som alkohol eller cannabis kan vara ett nästintill ofrånkomligt krav för att känna samhörighet i vänskapskretsen. I några av fokusgrupperna framkom att ungdomarna har nära vänner som brukar cannabis samt i enstaka fall tyngre droger, men kamraternas cannabisbruk har inte påverkat individen. Det framkom att cannabisanvändandet kan vara förekommande i yngre högstadieåldern bland ungdomar som umgås med äldre. Användandet av cannabis kan vara en handling för att få status i gruppen. Vidare beskrev en deltagare att gruppträck aldrig har funnits utan att det snarare har handlat om en nyfikenhet inför att testa narkotikapreparatet.

Vänner tycks ha en stor betydelse för användning av cannabis. En deltagare beskrev att en av hans vänner tidigare rökt på vid upprepade tillfällen i sällskap av andra ungdomar men slutade efter att ha bytt vänskapskrets och upptäckt möjligheten att ha roligt utan narkotika.

” ... typ så här när det är problem så brukar vi prata jag och en till och den personen... och då sa han att jag har provat det här liksom, men jag gör det inte nu. Det är dumt liksom... Nä, den hade testat flera gånger, men sen hade personen börjat umgås med vårt gäng och då hade insett att man kan ha roligt utan droger.”

(Högstadiellev, Grupp 2)

Ungdomarna berättade att de uppmärksammar ungdomar som beskriver positiva upplevelser av cannabisbruk parallellt som ANDT-undervisning i skolan till stor del betraktas som skrämselfpropaganda. Vidare pekades på att det är lättare att lyssna på vänners uppfattningar och kunskaper. En deltagare beskrev att kunskapsinhämtning gällande cannabis från syskon eller individer med erfarenhet av narkotikapreparatet är eftersträvansvärt framför en lärares kunskaper. Negativa upplevelser från bruket beskrivs oftast inte, då tillstånd av dålig stämning vill undgås.

6.1.3 Uppsökande av vård och hjälp vid bruk av cannabis

I dialog kring uppsökandet av hjälp kopplat till narkotikamissbruk anser några ungdomar att hjälp i vissa fall inte uppsöks då det inte ses som något positivt. Uppsökandet av hjälp kan vid kontrollerat cannabisbruk, ej missbruksförhållande, ses som mesigt i umgängeskretsen, vilket därmed undviks.

”Men asså har du problem med cannabis då måste du röka ganska mycket då är du inne i en sån krets där alla andra också. Söka hjälp kanske inte blir så himla ball. Eller så här man går in i sig själv och problemet är en del av mig bla bla bla. Mm. Är man smart nog och håller sig undan så behöver man inte.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Å andra sidan bedömde flera deltagare kontakt med sjukvårdsrådgivning som ett alternativ när man behövde råd, främst på grund av tryggheten med anonymisering. Det framgick att en deltagare oroar sig för sina vänners narkotikaanvändning. Vidare förklarade deltagaren att trots försök att hjälpa de bekanta så gav de ingen positiv effekt. Deltagaren menar vidare att detta har lett till ett försämrat förtroendet för att ungdomar ska kunna hjälpa varandra. En annan deltagare menar att ungdomar styr sina egna val och även om man vill hjälpa så går det bara till en viss gräns.

6.2. Ungdomarnas förhållningssätt till cannabisbruk

Ungdomarna ansåg att cannabis leder till hälsokonsekvenser och att cannabis är skadligare för ungdomar då hjärnan ännu inte är färdigutvecklad. Vidare beskrev deltagarna både positiva och negativa effekter med cannabisbruk. Cannabis ansågs vara den vanligaste narkotikan bland ungdomar och ansågs även vara en lättare drog. Det fanns en variation i attityder kring cannabis hos deltagarna. Att bruka cannabis kunde både ses som ”pundigt” och något som var mer ”värdigt” än att konsumera alkohol. Ungdomarna ansåg att narkotikalagstiftningen i Sverige är motiverad och att staten

reglerar. Trots lagstiftningen tyckte ungdomarna att det är upp till individen om hen vill bruka cannabis.

6.2.1 Syn på hälsokonsekvenser

Ungdomarna visade kunskap i hur kroppen och hjärnan påverkas av cannabis. Några av de hälsokonsekvenser som nämns i fokusgruppsintervjuerna är att hjärnan och kroppen tar skada av cannabis genom att det lagras i fettvävnaden. Deltagare påpekade också att det är beroendeframkallande och att det är särskilt skadligt för ungdomar som ännu inte är färdigutvecklade i hjärnan. Det finns också kunskaper om att cannabis leder till tillstånd av avtrubning och att den kognitiva förmågan försämras.

”Det lagras i fettvävnader och mycket fett finns i hjärnan så hjärnan påverkas ju. Ens kognitiva förmåga kan komma att försämrars.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Kunskap om vilka direkta effekter som följer av cannabis varierade mellan deltagarna. De flesta beskrev effekten som avslappnande och lugnande. Några beskrev genom historier som de hört om andra ungdomar som testat cannabis och fått en negativ effekt, så som hallucinationer eller psykoser, vilket ansågs som roliga historier bland deltagarna. En deltagare beskrev hur cannabis gör att synapserna i hjärnan påverkas och känslan av lugn och lycka kan infinna sig, då det blir en onaturlig balans av dopamin.

Deltagarna ansåg att effekten av cannabis kan variera från person till person och att kroppsstorleken och sinnesstämningen är viktiga faktorer för effekten. Deltagare trodde också att ungdomar väljer att ta cannabis på grund av ett tillstånd av låg sinnesstämning. Ungdomarna beskrev vidare att om cannabis används i sådant tillstånd kan det leda till effekter som aggressivitet eller depression.

Det varierade i kunskap om hur länge cannabis kan spåras i kroppen. Deltagarna trodde allt från ett dygn till att det finns kvar i kroppen fem till sex veckor men att det kan enklast spåras de två första veckorna. Det beror också på hur mycket personen har rökt. Vidare beskrev en deltagare att hos en vanerökare kan cannabis spåras upp till tio veckor, beroende på hur mycket fett som finns i kroppen.

6.2.2 Varierande kunskapsnivå

Det fanns en allmän uppfattning bland deltagarna att cannabis är den vanligaste förekommande drogen efter alkohol samt att den inte ses som lika farlig jämfört med annan narkotika, många ungdomar anser att det är en lättare drog.

”Det känns som att cannabis är mer mildare, än dom andra, dom andra är värre.”

(Högstadiellev, grupp 2)

En deltagare berättade om sin låga kunskap gällande cannabis och menade att hen tänker på marijuana när cannabis diskuteras, även om hen inte uppgav sig ha så mycket

kunskap om marijuana. En annan deltagare beskrev att organ som lungorna och levern tar skada när man röker cannabis, men blev sedan osäker och frågade om det kanske är alkohol som ger de skadorna.

En deltagare frågade om cannabis är farligt, för åsikter skiljer sig beroende på vem man har diskuterat cannabis med. I umgängeskretsen menade deltagaren att man blir övertalad till att cannabis inte är farligt medan en föreläsare som varit på skolan var betydligt mer negativ. Vidare beskriver deltagaren att det sannolikt finns en låg kunskap om cannabis och konsekvenserna av bruket hos ungdomar. En deltagare beskrev samma scenario om hur vänner har en positiv inställning till cannabis och inte alls ser det som en stor sak. Trots vännernas låga kunskap om cannabis så ser deltagaren cannabis som en drog och något hen inte vill prova.

”Jag tänker typ att jag inte kan så mycket om det, men att jag vet att jag har kompisar som vet mycket mer och att dom snackar ganska positivt kring det och att det inte är en så stor grej typ, men att jag ändå ser det som en drog som jag inte skulle prova.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

Deltagarna uppgav att de känner andra ungdomar som brukar cannabis och att de tror att de ungdomarna inte vet vad de gör, det positiva överväger det negativa, de går mest på känslan i nuet.

En deltagare menade att det är värre att ta droger jämfört med alkohol eftersom deltagaren anser sig själv ha bristande kunskap och ingen erfarenhet av cannabis. Kunskap om cannabis bland deltagarna och deras umgängeskretsar blev tydligare i samband med frågor från deltagarna och historier om andra ungdomar. Här följer två citat för att belysa kunskapsnivån;

”Jag hade några gamla klasskamrater som ba, när vi skulle ha drogkontroll i nian som ba vi måste ut och jogga för att dom hade fått för sig att drogerna hade satt sig i fettet typ. Och om man tränar så kommer det upp igen men jag vet inte om det är sant men...”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

”Jag har hört en grej som att huden blir bättre om man röker cannabis.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

6.2.3 Jämförelser med alkohol och annan narkotika

Deltagarna använde jämförelser med alkohol och annan narkotika för att förmedla sitt förhållningssätt till cannabis. Det fanns en bestämd attityd bland deltagarna som stödjer sig i idén om att det är en avsevärd skillnad mellan att bruka cannabis gentemot annan narkotika. Den allmänna attityden är att ungdomar inte tar lika allvarligt på bruk av cannabis som andra droger.

”Väldigt få av mina vänner har testat tyngre droger. Medan väldigt många av mina vänner har testat cannabis. Ja men det är ju farligare och folk vet om det. Och det är ju bra. Det är mer beroendeframkallande också /.../ Det är en smutsigare krets också.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Inställningen till cannabis var annorlunda jämfört med alkohol.

”...jag tror att jag har mycket farligare inställning till alkohol än till cannabis.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

En synpunkt som åskådliggörs är att cannabis föredras komparerat med alkohol och cigaretter. Alkohol i för stora mängder ses som smutsigare och förknippas med alkoholism, vilket kopplas till skam.

”Jag skulle hellre röka på någon gång i månaden än att börja röka till exempel, alltså röka vanliga cigaretter då. Och jag skulle hellre röka på för ofta än att dricka för ofta för att jag tycker att det är mycket mer skamligt att vara alkoholist.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

Vidare exemplifieras tanken om det hade varit alkoholister som hade rökt på så hade förhållningssättet gentemot cannabis varit annorlunda. Cannabis beskrevs som ett preparat som resulterar i mer anständiga beteenden jämfört med alkohol. Å andra sidan har en deltagare känslan av att det kan gå mer fel med cannabis än med alkohol. En deltagare beskrev cannabisanvändning som pundigt. Vidare framställdes cannabis som värre än alkohol i beskrivningen av att man är mer närvarande i ett onyktert tillstånd.

”Känns pundigt att röka på.”

(Högstadi elev, Grupp 3)

En deltagare jämförde cannabis med alkohol och beskrevs cannabis som värdigare medan alkohol inte beskrevs ha samma status.

”Men alltså ärligt talat så skulle jag nästan hellre bli påkommen med att röka på än att va skitpackad liksom. För det är värdigare liksom... Det är ju mycket värdigare att röka på lite för mycket än att dricka för mycket.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

6.2.4 Perspektiv på narkotikalagstiftningen

Det framkom åsikter om den nuvarande svenska narkotikalagstiftningen som ett positivt regelsystem samtidigt som ungdomarna beskrev att de inte tror att lagen har någon större betydelse på ungdomars cannabisanvändning. Detta med anledning av att känslan av nyfikenhet och den sociala normaliseringen av cannabis väger tyngre. I några fokusgrupper ansåg deltagarna att det hade förekommit värre situationer om cannabisanvändning hade varit lagligt, eftersom det hade varit enklare att få tag i det. I

en av intervjuerna togs även lagen upp i positivt bemärkelse, som ett regelsystem för att förhindra spridningen av narkotika. Det tycks finnas en tanke om att narkotikapreparatet kan bli mer socialt accepterat vid lagligt bruk, med förmodan att fler då kommer bruka det. Ungdomarna tycker att staten ska reglera och att den nuvarande narkotikalagstiftningen i Sverige är motiverad. En deltagare berättade om att informanten själv upplevt cannabis som en öppningsdrog till annan narkotika i sin vänskapskrets, därmed var deltagarens åsikt att cannabis bör förbli olagligt.

”Som jag ser det och anledningen till att jag tycker att det borde vara olagligt är att jag har upplevt det som en och här tycker vissa då att alkohol är öppningsdelen men jag har sett cannabis som en öppningsdrog mot andra och därför tycker jag att den vägen hållas så stängd som möjligt från statens håll för att jag har sett det leda till andra droger som skapar större problem.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Vidare framhövdes av en annan deltagare synpunkter kring att det borde vara lagligt att ha det i kroppen men olagligt att inneha cannabis samt att vara påverkad vid bilkörning. Medan en deltagare ser den nuvarande lagen ur en annan synvinkel, att den ger möjlighet för de som vill prova att göra det och de som inte vill möjlighet att hålla sig borta från det. Om cannabis skulle legaliseras, är det någon enstaka ungdom som antar att det skulle vara lika förekommande som alkohol. Det förmodas att nästa steg kan leda till någon annan narkotika, LSD nämns som exempel.

”...det är väldigt många ungdomar som tycker liksom, Gud vad häftigt att göra någonting olagligt och då är det inte så himla olagligt längre. Ja och då blir nästa steg LSD känner jag.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

En deltagare förklarade att om cannabis skulle legaliseras skulle det inte ha någon betydelse för att det kommer alltid finnas ungdomar som vill göra något som är kriminellt, som innebär en kick. Vidare förklarade deltagaren att om cannabis hamnar i samma kategori som alkohol och tobak gör detta ingen skillnad för ungdomar.

Deltagarna hade kunskap om att cannabis är olagligt i Sverige. Dessutom fanns kännedom om att det går att få det utskrivet av läkare som smärtstillande vid allvarlig sjukdom. I en fokusgrupp samtalandes det om att cannabis som hampa är lagligt så länge det inte innehåller THC och att innehav av frön är laglig, dock inte plantan. Deltagarna angav att straffet för överträdelse av narkotikalagstiftningen kan leda till böter, samhällstjänst, ringa narkotikabrott eller grovt narkotikabrott för ungdomar över 18 år. För ungdomar under 18 år beskrevs att bli hemskickad, diskussion med föräldrarna och kontakt med socialtjänsten som konsekvenser.

Deltagarna förmodade att straffen för att röka på är låga och ansåg att det verkar vara lätt att komma undan straff. Det diskuterades vidare kring att mängden narkotika som hanteras och om personen i fråga har blivit tagen för cannabisbruk upprepade gånger som avgörande för vilken grad av straff en individ blir fälld för. Vid enklare fall ansåg deltagaren att det förmodligen rörde sig om böter och vid extremfall om fängelse.

”/.../ bryta mot samtidigt som det är, strafferna är inte så jättehårda så det är inte så här att det är inte så lätt att bli påkommen så varför inte testa en gång.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

”Narkotikabrott kan ju vara ganska allvarligt såhär men ringa narkotikabrott tror det är typ... det kan man inte... asså att röka på är inget ringa narkotikabrott, det tror jag verkligen inte att det e. Men om man säger att man har liksom såhär... 7-8gram i fickan såhär, så kanske det kan antas som ringa narkotikabrott. Då kanske man kan få två-tre månaders fängelse eller någon veckas samhällstjänst eller såna grejer liksom men om man är lite bäng för att man har rökt på en helg så tror inte jag att det händer någonting.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

I jämförelse med annan narkotika menar deltagarna att cannabis klassas som en lättare drog. En deltagare lutar sitt argument mot fakta från ett EU-organ.

”Det är ju klassat som en lättare drog enligt EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Jaja. Ha. Hihi. Men asså det är ju klassat som en mindre farlig drog så då tror man man kan lyssna på det?”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

Deltagarna höll med i informantens uttalande. Men många ställde sig dock bakom att det bör finnas en narkotikalagstiftning gentemot cannabis.

Deltagarna ansåg att cannabisanvändning är en följd av individens val som samhället inte ska lägga sig i. Det är upp till varje enskild individ om hen vill använda cannabis eller inte. Det diskuterades även om individer borde få valet överhuvudtaget men att det i slutändan beskrevs som att det oavsett är upp till varje enskild individ att bestämma om narkotikahandlingen. En deltagare exemplifierade åsikten att det är individens eget ansvar att stå emot drogen då det inte går att skylla på någon annan för ett individuellt bruk.

6.3 Omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis

Vuxna och föräldrar anses ha inflytande i förhållningssättet till cannabis. En umgängeskrets som har negativ inställning till cannabis sågs som en orsak till att ungdomar inte testar cannabis. Gruppträck och nyfikenhet är några av anledningarna som ungdomarna tror påverkar vid bruk av cannabis. Ungdomarna ansåg att media påverkar ungdomars attityder både medvetet och omedvetet. Genom internet och vänner skaffar ungdomarna sig kunskap om narkotika då kunskapen från de källorna anses mer objektiv än ANDT-utbildningen i skolan.

6.3.1 Om varför ungdomar inte testar cannabis

Många av deltagarna beskrev att föräldrar och andra vuxnas attityder till narkotika är en viktig faktor för vilket förhållningssätt ungdomar har till cannabis och annan narkotika. Föräldrars värderingar är avgörande för om ungdomar väljer att testa cannabis menar några deltagare.

I en fokusgruppsintervju menade flera av deltagarna att deras kunskaper om cannabis var låg för att de inte har kommit i kontakt med det personligen och att narkotika aldrig varit intressant att testa. Under uppväxten så hade man heller inte kommit i kontakt med narkotika, vilket de ansåg vara en faktor till att det inte kändes aktuellt för deras del.

En deltagare ansåg att anledningen till att man inte testar cannabis kan vara att man har människor runt omkring sig som har bra värderingar och som berättar att det inte är sunt att bruka cannabis och vad det kan få för konsekvenser för framtiden. Relevant narkotika information framhävs som viktig. Vidare tycks information från människor med ett cannabisberoende, eller tidigare missbruk, och dess syn på drogen ses som väsentlig. Deltagaren tror att det kan ha en viktig inverkan på ungdomar då man inte vill hamna i beroende. Andra viktiga faktorer kan vara att ungdomar får bra inflytande från deras umgängeskrets men även från skolan och föräldrar. En annan deltagare har fått incitament från sina föräldrar som ger motivation till att inte använda alkohol och andra droger. Deltagaren menar att det är en god förtjänst åt båda hållen och att körkortet som utlovats är motiverande.

I en fokusgruppsintervju diskuterades vikten av att våga stå emot grupstryck och att våga säga emot. Ungdomarna anser att det är viktigt att vara stark och våga stå emot om man inte vill testa cannabis.

Några av deltagarna anser att skolarbete har inverkan på fritiden och vad ungdomar ägnar sig åt. En deltagare menar att de ibland har så mycket skolarbete så när man är klar orkar man inget annat än att ligga i sängen. Däremot på sommaren när det inte finns några läxor och man är ledig så blir det mer fest menar en deltagare.

”Det är klart att om man inte har så mycket i skolan klart man fokuserar på andra grejer, hihi men har man mycket grejer i skolan så känner man att man har inte tid.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

6.3.2 Om varför ungdomar testar cannabis

Många av deltagarna tror att första gången ungdomar testar cannabis så är de alkoholpåverkade. Många ser också alkohol som en inkörsport till droger, medan några ser cannabis som en inkörsport till annan narkotika.

”Man gör ju inte det smartaste sakerna när man är full eller så.”

(Högstadiellev, Grupp 1)

”...det kan ju kanske va så att man började när man provade alkohol och sen fortsätter man utan alkohol.”

(Högstadiellev, Grupp 2)

En deltagare tror att risken för att ungdomar utsätter sig själva för narkotika är större när man är alkoholpåverkad för att man vågar göra fler val, än när man inte är påverkad. En annan deltagare ansåg att ungdomar som festar mycket kan i högre utsträckning komma i kontakt med cannabis och blir det en positiv upplevelse så kanske man fortsätter.

”Nån kanske tänker att det är inte lika beroendeframkallande som alkohol och sen tror man på det och sen kör man på det liksom.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

I några fokusgrupper ansåg deltagarna att alkohol är accepterat i deras umgängeskretsar och att det inte är något ovanligt att det konsumerades alkohol. Det är snarare konstigt om man inte drack alkohol. Att se sina föräldrar ta ett glas vin ansågs normalt men de ser aldrig dem ta cannabis, vilket några av deltagarna menade stärkte bilden av att det är accepterat med alkohol. Det var heller inte särskilt vanligt att ens umgängeskrets använde cannabis bland ungdomarna i högstadiet. Medan deltagarna från gymnasiet menade att ungdomar idag har en mer liberal syn på narkotika och att man inte direkt reagerar om någon brukar cannabis. Något som de tror skiljer sig gentemot den äldre generationen, som deras föräldrar, vilka ansågs ha ett mer restriktivt förhållningssätt till narkotika.

Deltagarna på gymnasiet ansåg att det var vuxet att ta beslutet om man ska testa droger eller inte. Med alkohol ansågs man inte göra samma val, det är ett mer genomtänkt beslut man tar när man testar cannabis. Medan en deltagare på högstadiet menade att det är när man går på gymnasiet som de tankarna sätts igång på grund av att det är mer vanligt förekommande med cannabis då.

”...de e la nu nån gång de börjar tänka att man, eller att det skulle vara kul att testa. I gymnasiet typ...”

(Högstadiellev, Grupp 1)

Deltagarna på högstadiet tror att det är betydligt vanligare med cannabis i gymnasieåldern vilket de tror beror på att fler ungdomar bor själva inne i stan och att det blir en annan tillgänglighet till narkotika och att de kan odla själva om de bor i egen lägenhet. Deltagarna i gymnasiet menade att deras mer liberala inställning till cannabis kan ha påverkats av att de varit ensamboende sedan första året i gymnasiet och att det inte finns föräldrar i dess närmiljö som sätter gränser.

Anledningen till att ungdomar testar cannabis tror deltagarna beror på nyfikenhet och vilken umgängeskrets man har samt gruppträck. I några fokusgrupper diskuterades följande faktorer till cannabisbruk; ungdomar som har det svårt hemma, inte trivs, är deprimerade eller tycker att livet är tråkigt i allmänhet. Att en individ behöver ta till verklighetsflykt, att inte bryr sig om konsekvenserna samt att inte ha ett utvecklat konsekvenstänkande var andra åsikter som kom upp under intervjuerna. I en fokusgrupp

lyftes ungdomarnas osäkerhet fram, att ungdomar i identitetsskapande inte har lätt att stå emot grupstryck om det finns en osäkerhet hos individen.

”Jag tycker att det är lite spännande, eller vad ska man säga, det är en drog som är ganska klen på många vis å, men ändå ganska accepterad och ganska utbredd så jag tycker ändå att det är den drogen som är närmast mig efter alkohol kan man säga så man har hyfsat bra uppfattning om vad man tycker och inte tycker å sådär. Och jag är inte precis den som är rädd för den men jag skulle liksom, jag ser heller inte riktigt framemot första gången heller liksom, utan är mer såhär ganska likgiltig. Men jag tror inte att jag inte kommer pröva nån gång liksom men a.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

”Nej men man klarar ju inte ta hand om andras liv. Det går en gräns och då funkar det inte längre och då får någon annan då blir det liksom det var deras val i början och det känner jag det är jättehemskt att säga men man får veta när för mycket är för mycket.”

(Gymnasieelev, Grupp 4)

En deltagare menar att det är när man är i deras befintliga ålder som cannabis börjar bli vanligt förekommande och att det är då fritidsgårdar faller bort, man får andra intressen.

6.3.3 Vuxnas inflytande på ungdomar

Deltagarna tyckte att föräldrar har en negativ syn på narkotika och att de ser det som betydligt värre än alkohol. Ungdomarna ansåg att vuxna i deras närhet och generellt i samhället bidrar till en stark alkoholnorm i samhället.

”Ja, jag tror att föräldrar tycker att det är allvarigare med cannabis bara för att det är en drog. Alkohol känns liksom som att det är vanligare, att det är okej.”

(Högstadi elev, Grupp 2)

En deltagare beskrev relationen med sina föräldrar och deras öppna klimat, om hur de kan diskutera alkohol och andra frågor men att cannabis eller annan narkotika aldrig diskuteras.

”Jag tror inte man vill prata med föräldrar om det, då blir det så här jasså du vill veta mer om det här, varför det?”

(Högstadi elev, Grupp 3)

Deltagarna diskuterade även föräldrars negativa inställning till narkotika och att det lätt kan gå till överdrift gällande konsekvenser av narkotikabruk.

”Föräldrarna bara överdriver. Det blir bara för mycket och då blir det fel. De kan tro att man vill testa på det.”

(Högstadi elev, Grupp 1)

6.3.4 Medias inverkan på ungdomars förhållningssätt till cannabis

Framställning av narkotika i media tycks påverka ungdomar både i positiv och negativ bemärkelse. Flera ungdomar menade att filmer och tv-serier framhäver en nyanserad bild av cannabis. Samtidigt som drogen snarare tycks framhäva en bild av misslyckande. Här är det alkohol som används som jämförelse. Alkohol förknippas med status, som en fin företeelse. Deltagare belyser alkoholreklam som glorifierat och uppmuntrande medan informanten vidare hävdar att cannabis består av negativ propaganda. Vidare poängteras att media påverkar både medvetet och omedvetet en individs handlingar och attityder. Narkotika som vanligt förekommande i kändisvärlden förknippat med problem menar ungdomarna bidrar till motbjudande känslor. Det lyfts även fram att alla individer påverkas i olika utsträckning. En deltagare beskrev att ungdomar har inflytande på vad som framställs i kulturen samtidigt som kulturen influerar ungdomar.

”...jag tycker det är så här kulturen som influerar ungdomar jag tycker mer så här det är väl snarare tvärtom. De här serierna och låttexterna och så här, det är ju inte direkt taget ur luften. Nej. Det är ju taget från samhället. Som vill lyssna på sån här musik. Ja precis. What goes around comes around. Men att ungdomar har påverkat vad som ges ut i media. Så det påverkar varandra.”

(Gymnasieelever, Grupp 4)

6.3.5 Ungdomarnas förhållningssätt till ANDT-undervisning

Deltagarna anser att utbildning om narkotika i skolan är nödvändig och att det även borde finnas längre ner i grundskolan samt att det bör satsas mer på undervisning för ungdomar. Helst vill deltagarna ha undervisning med en mer objektiv syn på narkotika och inte bara ”skräckpropaganda” som några deltagare uttryckte.

Många av deltagarna angav Internet, Wikipedia, Flashback eller erfarna vänner som deras källor till kunskap om cannabis. Det beror bland annat på att de ansåg att informationen som de källorna ger är mer objektiv, ärlig och inte bara belyser en negativ bild av preparatet.

”Men det känns ändå som att droger är en viktig grej att ha rätt information om, så att de e ju inte bra att få fel information om det.”

(Högstadiееlev, Grupp 2)

Flera deltagare ansåg att utbildning om narkotika måste bli bättre genom fler upplevelser genom film, missbrukares egna berättelser, föreläsare som är objektiva och gör eleverna delaktiga. En deltagare menar att det är lättare att ta in information om det är intressant och mer verklighetsbaserat än ”fakta på ett papper”.

Flera av deltagarna ansåg att de inte hade någon vuxen att prata med om informationsfrågor om cannabis. De flesta tror att deras föräldrar skulle misstolka syftet till varför de ställer frågor om narkotika även om de bara vill få information om

narkotika. En deltagare skulle vända sig till en drogförebyggare via mail, medan några andra skulle vända sig till ungdomsledare inom kyrkan. Några deltagare angav att de skulle vända sig till skolkuratoren för att ställa informationsfrågor om cannabis, men inte till lärare, för att de förmodligen skulle feltolka syftet med informationen och bli misstänksamma.

Deltagarna diskuterade vidare om skolkuratoren och en deltagare menade på att kuratorn skulle ge den informationen som skolläningen vill att skolans anställda skall ge ut till elever och att det endast skulle innebära att man får en bild av cannabis som inte är objektiv.

”Om man pratar med kuratorn så fattar man ju att hon kanske inte vill så här lägga fram att a men det är väl okej om man gör det en eller två gånger för hon vill ju inte uppmuntra nån elev liksom.”

(Gymnasieelev, Grupp 5)

7. Diskussion

7.1 Metoddiskussion

Syftet med examensarbetet var att studera ungdomars attityder och kunskap kring cannabis. Genom att analysera materialet utifrån manifest innehållsanalys har centrala fynd identifierats och besvarat den uppställda frågeställningen som varit utgångsläget i studien.

Examensarbetet utgår ifrån insamlad data från praktikperioden som gjordes i en västsvensk kommun. Uppdraget från drogförebyggaren, som även varit handledare under praktikperioden, var att genomföra fokusgruppsintervjuer med ungdomar i högstadium och gymnasium i den västsvenska kommunen och identifiera ungdomars kunskap och attityder kring cannabis. Studien begränsas av den anledningen till det geografiska området med ungdomar som målgrupp. Den geografiska avgränsningen ger en god kartläggning och kan sannolikt bidra med viktig information för kommunen. En negativ aspekt med den geografiska avgränsningen är att överförbarheten till andra geografiska platser kan försämrats. Det bör nämnas att gymnasiet har riksintag, vilket kan ge både positiva och negativa aspekter för resultatet. En positiv aspekt med riksintaget är att ungdomar från andra delar av landet ingår i studien vilket kan medföra att resultaten inte blir lika starkt knutna till just den västsvenska kommunen. En annan aspekt som bör beaktas är målgruppen ungdomar som kan anses ingå i en ungdomskultur där vissa normer och värderingar råder, oberoende av geografin (38, 39).

Ett flertal aspekter kan ha påverkat vilka ungdomar som deltog i fokusgrupperna. Dels kan datainsamlingsmetoden där ungdomarna själva fick anmäla sitt intresse genom handuppräkningsmetoden vara en faktor som medfört att en viss grupp blir överrepresenterade i studien. Det kan antas att ämnet intresserar vissa mer än andra eller att själva metoden handuppräkningsmetoden kan påverka vilka som deltog. Att fokusgruppsintervjuerna gjordes i skolmiljö kan också vara en bidragande faktor till att vissa ungdomar valde att delta och andra inte. Det kan även vara betydande för innehållet i resultatet, då en viss grupp av

ungdomar kan bli överrepresenterade. Andra aspekter som kan ha påverkat utgången i resultatet är att författarna var studenter och inte välkända ansikten från skolorna, unga kvinnor och ingen anknytning till den aktuella kommunen.

Valet av praktikplats och inriktning på examensarbete kommer från vår förkunskap genom utbildningen Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi samt intresset för det drogforebyggande arbetet. Författarnas intresse och utbildning är av stor vikt för de processer, val och avgränsningar som gjorts i arbetet. Arbetet bygger på ett folkhälsovetenskapligt perspektiv och har därav särskilda intresseområden, något som sannolikt sett annorlunda ut inom ett annat fält och annan kunskap inom ämnet.

Författarna har beaktat sin förförståelse och försökt förhållit sig neutrala till insamlad data, syftet och det sammanställda frågeformulär som fokusgruppsintervjuerna utgått efter. Förkunskap och förförståelse kan ha en stor inverkan på hur författarna förhåller sig till sitt material, av den anledningen har insamlad data tolkats med försiktighet och eftertanke för att minimera dess effekt på studien. Att ha ett reflexivt förhållningssätt till det insamlade materialet och att bevara kontexten är problem som de flesta författare tampas med vid arbete med kvalitativ metod.

Att studien genomförts av två författare har varit en fördel i arbetsprocessen då materialet analyserats och bearbetats av två individer både enskilt och tillsammans. Det anser författarna har bidragit med trovärdighet till studien. Flera fokusgruppsintervjuer har genomförts vilket ger studien tillförlitlighet då både variation och homogenitet i förhållningssätt till cannabis redovisas i studien (40). Deltagarna i studien har varit ungdomar från både kommunala skolor och en friskola, varav en av skolorna har riksintag som kan öka överförbarheten till andra kontexter på grund av att vissa av deltagarna kommer från andra kommuner. I övrigt är det inte överförbarheten till andra kontexter som är det viktigaste för författarna i kvalitativ metod, det är upp till läsaren att avgöra om studien är överförbar till en annan kontext (32). Författarna har försökt visa på variationen av ungdomarnas förhållningssätt till cannabis för att läsaren skall ha möjlighet att dra sina egna slutsatser. När läsaren kan finna essensen ur resultatet och har möjlighet att dra egna slutsatser kan studien anses ha en bekräftbarhet (confirmability) som tyder på att författarna har förhållit sig neutrala till insamlad data (40).

Det finns både positiva och negativa aspekter på hur intervjuer i fokusgrupper kan påverka den enskilda individen (31). Dels kan det finnas befintliga grupper där var och en har sin plats, vissa blir avvaktande, tillbakadragna medan andra tar kommandot i gruppen. Viktiga kunskaper, åsikter, berättelser kan också uteslutas då gruppen som helhet kan ha en anledning till att utelämna den informationen för att förhindra konsekvenser och osämja inom gruppen (31). Vissa ämnen kan anses känsliga hos vissa individer vilket kan ge svårigheter i fokusgruppsintervjuer. Alternativet till fokusgruppsintervjuer hade varit intervjuer med enskilda individer vilket sannolikt skulle ge en annan typ av svar. Det hade inte visat vad gruppen anser utan snarare skildrat den enskilda individen, vilket inte överensstämmer med studiens syfte. Det positiva med fokusgrupper kan vara att det blir diskussion kring frågorna som ställs vilket kan bidra med att deltagarna gemensamt kommer fram till nya aspekter som en

enskild deltagare kanske inte skulle ha tänkt på. När känsliga frågor diskuteras kan det vara en fördel om grupperna hamnar i fokus snarare än en enskild individ.

Då pojkar generellt tar mer plats än flickor (31) var det av intresse att i några grupper ha uppdelat efter kön, för att se samspelet i gruppen och se hur de interagerar med varandra och hur diskussionerna faller sig. Utfallet i alla grupper blev bra oavsett uppdelning. En anledning till att inte alla grupper var könsuppdelade var att författarna inte ville att könet skulle konstituera identiteten i gruppen, vilket könsuppdelningar annars kan bidra med (31).

I arbetet med fokusgruppsintervjuerna gjordes även två pilotintervjuer. Dessa fokusgruppsintervjuer gjordes för att författarna ville testa det frågeformulär som sammanställts samt för att båda författarna skulle få övning i moderatorrollen vilket för författarna var en positiv process i arbetet.

Innan transkriberingsprocessen diskuterade författarna etiska aspekter som skulle kunna skada deltagande ungdomar och skolor. För att undvika sådana konsekvenser valde författarna att inte göra uppdelningar efter kön, skola eller deltagare vid presentation av resultaten. Med uppdelning av deltagare menas exempelvis deltagare 1, deltagare 2, deltagare 3 etc. Författarna ansåg att risken för identifiering av deltagare var för stor, särskilt med tanke på den aktuella kommunen som är relativt liten.

Det insamlade materialet analyserades utefter en manifest innehållsanalys vilken kan underlätta i processen med att se det uppenbara huvudinnehållet i materialet och se de centrala fynden. I ett material som för författarna ansågs relativt stort finns efter analysen endast en förenkling av materialets verkliga storlek kvar, även om det är de mest relevanta delarna, utefter syftet, som finns med efter analysen. Efter många överväganden och relateringar till syftet hade författarna tagit ut de för syftet mest relevanta meningarna. Därefter följde kodning för att få ut det viktigaste innebörden av meningarna men i förkortade versioner för att ytterligare underlätta det fortsatta arbetet med materialet.

7.2 Resultatdiskussion

Resultatet innehåller diskussioner från fokusgruppsintervjuerna med de deltagande ungdomarna. Ungdomarna diskuterar om hur olika faktorer inverkar på ungdomars förhållningssätt till cannabis. Det anses vara både faktorer i ungdomskulturen, som social tillhörighet, normer, vänner, gruppträck och media, men även uppväxtvillkor, familjen, föräldrars insyn i ungdomslivet, skolans ANDT-utbildning och samhällets lagstiftning och kultur. De faktorer som ungdomarna anses ha en inverkan på förhållningssättet till cannabis, diskuteras av författarna nedan.

Diskussionen presenteras under lika kategorier som resultatet för att underlätta för läsaren.

7.2.1 Omständigheter och erfarenheter kring användning av cannabis

Ungdomarna trodde att vänskapskrets och gruppsyck är viktiga faktorer för cannabisanvändningens genombrott. Vänskapskretsen och gruppnormer tycks alltså vara en betydande påverkningsfaktor för vilket förhållningssätt ungdomar har till alkohol- och cannabisbruk. Att vara normbrytande och utföra handlingar för att få status i vänskapskretsen beskrivs som förekommande av ungdomarna. Gruppsyckets inverkan på en individs narkotikabruk visar sig vara påtagligt. Som tidigare beskrivits i studiens bakgrund lyfter Lilja & Larsson fram forskning som visar att ungdomar söker sig till grupper med liknande attityder och värderingar (21). Flera av deltagarnas erfarenheter visar att det förekommer cannabis i deras omgivning och att bruket inte ses som något märkvärdigt. Negativa upplevelser av cannabis tycks generellt inte föras vidare, vilket resulterar i att endast positiva effekter sprids vidare mellan ungdomarna. Utifrån socialidentitetsteori accepterar inte individer gruppnormer på grund av andras övertalning utan snarare med anledning av att individen själv upplever att normen bidrar till den önskvärda egna identiteten (29). Lilja och Larsson resonerar kring att modellen kan vara en förutsättning i arbete kring norm- och attitydförändringar (15). Samtidigt menar Pedersen att subjektiva intryck och personliga upplevelser spelar en stor roll när det gäller individers värderingar av cannabis (39). Cannabis kan beskrivas som en känslig socio-kulturell markör (39).

Ungdomarna beskrev att cannabis är en normaliserad företeelse inom flera ungdomskretsar. Det kan dock diskuteras huruvida detta stämmer överens med den faktiska verkligheten och i så fall i vilken omfattning. Parker et al hävdar att Storbritannien har bevittnat ”normalisering” av illegal droganvändning, särskilt cannabis (41). Pedersen menar att detta innebär att användningen inte längre är begränsad till avvikande och marginella grupper (3). Cannabisbruket tycks idag vara närvarande i samtliga samhällsklasser, denna spridning över hela befolkningen medför ett omfattande hinder för folkhälsan.

Av resultatet att utläsa verkar det finnas en skillnad i cannabisanvändningen mellan högstadie- och gymnasieungdomarna. Detta innebär att preventiva åtgärder bör läggas så tidigt som möjligt i ett barns liv för att åstadkomma flera och betydande skyddsfaktorer gentemot cannabisbruk. Särskilt med tanke på att ungdomsperioden präglas av en tid av identitetsskapande. Lalander & Svensson menar att ungdomar exponeras för en rad olika livsstilar, där olika berusningsmedel kan vara ett medel för att sätta samman en identitet (38). Vidare menar författarna att influenser från media och krav från samhället gör att identiteten hela tiden utsätts för nya utmaningar. Sida vid sida samspelar egna erfarenheter hos oss samtidigt som influenser från myndigheter och media påverkar våra värderingar och normer (38, 39). Att tillägga i denna diskurs är att vi lever i en tid där det ställs orimliga krav på individen att göra något ”bra” med sitt liv. Kamratgruppen är en del i skapandet av en individs identitet och värderingar.

Ungdomarna beskriver att det finns en lättillgänglighet till cannabis. Tillgängligheten är en viktig faktor kopplat till förekomst av cannabisanvändning bland ungdomar, vilket är en av anledningarna till den regionala satsningen mot cannabis i Västra Götalands län. Länsstyrelsen i Västra Götaland menar att ungdomars attityder generellt går i en mer

liberal riktning. Dessutom syns en ökning i cannabisbruk bland ungdomar oberoende kommun i länet (13).

7.2.2 Ungdomarnas förhållningssätt till cannabisbruk

Ett av de starkaste fynden i studiens resultat är att ungdomarna visar ett ambivalent förhållningssätt gentemot cannabis. Å ena sidan ser de preparatet som en lättare drog samtidigt som det finns en viss försiktighet inför att bruka drogen. I Narkotikakommissionen beskrivs att ungdomar generellt som testat cannabis har en ambivalent attityd till drogen (23). Pedersen menar att det även finns en närvarande ambivalens bland forskare och i allmänna tidskrifter (39). Detta kan tänkas ligga till grund för ungdomarnas ambivalenta förhållningssätt, främst för att det finns tvetydiga yttranden i forskning och media vilket inverkar på befolkningen. Dessutom präglas ungas livsvillkor av ambivalens. I övergången mellan barndom och vuxenliv ställs ungdomar inför konkurrerande och diffusa normsystem. Lalander & Svensson menar att rusmedelsanvändningen bör ses i relation till den ambivalens unga människor upplever inför den egna identiteten och samhället (38). Pedersen menar att den sociala konstruktionen av cannabis bärs av en tvetydighet, då många ser drogen som ofarlig samtidigt som andra ser den som förbjuden och relateras till hälsoskador och psykosociala konsekvenser (39). I studiens resultat tycks det vara socialt accepterat med cannabis i flera ungdomskretsar. En stor andel av deltagarna uttryckte cannabisbruket som någonting som de planerat att testa om de inte redan gjort det.

Ungdomarna framhäver en avsevärd skillnad mellan cannabis och andra narkotiska preparat. Ungdomarna beskriver cannabis som en ”lättare drog”. I en artikel av Hall & Babor nämns hur forskare har argumenterat för att cannabis ska betraktas som en ”lätt drog” och att medicinskt bruk av cannabis ska accepteras (42). Hall & Babor menar att konsekvenserna av cannabisbruk negligeras idag, vilket bidrar med negativa aspekter för folkhälsan (43). Detta kan tolkas som ett exempel på att forskares uttalanden påverkar befolkningen och i sin tur folkhälsan. Mer epidemiologisk forskning behövs som bör inkludera forskning på sambandet och konsekvenser av tungt ihållande cannabisbruk, särskilt bland unga som initierar bruket tidigt och som uppvisar symptom på beroende (43).

I studiens resultat framkom en varierad syn på hälsokonsekvenserna av cannabis. Detta blir komplicerat eftersom ungdomarna tycks veta vilka effekter preparatet ger och i vilken grad det är farligt. Den genomsnittliga THC-halten har troligen ökat de senaste decennierna (44). Detta blir en utmaning i det drogförebyggande arbetet då preparaten hela tiden utvecklas samtidigt som preparatet tycks bli mer och mer socialt accepterat. Hall & Babor menar att mer uppmärksamhet bör tilldelas åt effekterna på folkhälsan av cannabisbruk. Speciellt med ett fokus på unga vuxna. Vidare förklarar författarna att de bär på en oro på grund av de långsiktiga effekterna av cannabisbruk och den växande förekomsten av regelbunden cannabisanvändning i hela världen (43). En mer utspridd etablerad cannabisanvändning kommer att göra folkhälsovetenskapliga processer mycket svårare att implementera.

Vänners övertalningsförmåga beskrivs ha ett inflytande på cannabisanvändning. Således att ungdomarna förklarar att vänner kan övertala att cannabis inte är farligt. Detta är problematiskt, eftersom vänner tycks ha ett oerhörd stort inflytande på en individs beteende (15). Detta kan exempelvis förebyggas genom universella insatser, som riktas till samtliga för att förhindra att problem överhuvudtaget uppstår (25). I rapporten ”*War on drugs*” lyfter författarna fram vikten av att använda sig av preventiva åtgärder för att förhindra ungdomar från att ta droger samt hindra dem som använder droger från att utveckla mer allvarliga problem. De argumenterar vidare för att en ”nolltolerans politik” är att föredra till fördel för pedagogiska insatser och preventiva program som fokuserar på vänners inflytande (45). Ungdomarna ansåg att umgängeskretsen är betydande i förhållningssättet till cannabis. Att identifiera sig till en viss socialgrupp eller livsstil är viktigt för ungdomar och att få bekräftelse från andra jämnåriga. Vänner och jämnårigas attityder till cannabis är en viktig faktor till om ungdomar testat cannabis. Ett tolererat förhållningssätt till cannabis inom umgängeskretsen ökar risken för att testa cannabis (46). Att ha en umgängeskrets där ungdomar satsar på akademiska studier har visat sig vara en skyddande faktor för cannabismissbruk trots att många av dessa ungdomar experimenterat med cannabis (46). Detta kan kopplas till inledningen då cannabis inte längre kan relateras till en specifik ungdomsgrupp utan finns generellt i alla ungdomsgrupper (2, 3). I resultatet framkommer att cannabisbruk kan relateras till bland annat grupstryck, umgängeskrets och att ungdomar vill känna tillhörighet till en viss identitet.

Det fanns en variation i synen på den svenska narkotikalagstiftningen. Flera deltagare ansåg att lagen är ett bra regelsystem för att förhindra spridningen av narkotika samtidigt som lagen inte ansågs ha någon större betydelse för ungdomar, eftersom narkotikapreparaten oavsett brukas. Individens egna val och ansvar framställdes även av ungdomarna som en betydelsefull faktor för cannabisanvändning. I de något ambivalenta uttalandena hävdar ungdomarna att legalisering av cannabis eller ej inte har någon större betydelse, eftersom ungdomar trots en illegalitet vill upptäcka nya sinnestillstånd på grund av nyfikenhet.

7.2.3 Omgivningens betydelse för ungdomars förhållningssätt till cannabis

I de tidiga tonåren menar Lilja och Larsson att ungdomar generellt hamnar i en fas där de söker sig till andra förebilder än familjen. Under den förpubertala perioden finns en tydlig bild av familjen som kärleksobjekt. I tonåren byts kärleksobjektet oftast ut till andra förebilder som exempelvis idoler inom musiken. Andra människors beteenden har under ungdomsperioden en stor betydelse och inflytande på ungdomarnas beteendemönster (15). Det menar författarna kan kopplas till samhällets normer och medias inflytande på ungdomar. Omgivningens förhållningssätt till cannabis kan ha stort inflytande på ungdomar under perioden när de försöker finna en egen identitet och inflytandet från föräldrar och familj minskar. I resultatet framgår ungdomarnas perspektiv på media och hur de anser att medias förhållningssätt till cannabis påverkar ungdomar. Ungdomarna menade att cannabis och annan narkotika är ofta förekommande i både, musik, serier och filmer. Som beskrivs i inledningen har en alltmer liberal attityd växt sig stark inom ungdomskulturen, något som kan påverka

ungdomar som är i fas att skapa sina egna identiteter (2). Om ungdomar tror att cannabis tolereras i samhället, är risken att det influerar ungdomar till att testa cannabis (47). United Nations Office on Drugs and Crime (46) menar att internet har inverkat medias inflytande på människor. Hur narkotika framställs i media påverkar ungdomars förhållningssätt till narkotika. Eftersom ungdomar ständigt är uppkopplade via internet så exponeras de ofrivilligt av reklam och budskap om narkotika. UNODC refererar till Roberts et al. som undersökt hur musik innehåller budskap om narkotika både i musikvideor och texter. I den studerade musiken framhölls budskap om narkotika i 1 av 5 låtar (48).

Ungdomarna hävdade att beslutsfattande om narkotikabruk ansågs vuxet. Ungdomars förhållande till vuxna och vad som anses vuxet kan eventuellt vara en avgörande faktor för attityden till cannabis. Som beskrivs i bakgrunden kan normer i samhället och gruppnormer ha inverkan på ungdomar som vill tillhöra en viss socialgrupp eller ha en speciell livsstil (15, 25). Vuxna och föräldrar har en viktig roll som förebilder. I resultatet framkommer vad ungdomarna anses avgörande för om ungdomar testat eller avstår cannabis. Här framhålls vikten av att föräldrar och andra vuxna i ungdomars omgivning har en negativ attityd till narkotika och tar avstånd från cannabis. Vuxnas värderingar och förhållningssätt menar UNODC är en av faktorerna för ungdomars förhållningssätt till narkotika (46). Brook et al menar att föräldrar och familjens inflytande har stor påverkan på ungdomars beteendemönster även om det minskar med åren. Föräldrarnas beteenden och attityder till narkotika liksom till utbildning och andra framtidsplaner har inverkan på ungdomar och finns trots familjens minskade inflytande kvar under ungdomsåren (49). I resultatet framkommer att föräldrar och andra vuxna som har negativa attityder till cannabis kan vara en bidragande orsak till varför ungdomar väljer att inte testa cannabis. Ungdomarna ansåg att föräldrar gärna överdriver de negativa konsekvenserna med narkotika och att de av den anledningen inte diskuterar narkotika med sina föräldrar. I den diskursen framkom även att ungdomarna avstod ifrån att ställa frågor om narkotika till sina föräldrar för att frågor om narkotika kunde misstolkas av föräldrarna. Ungdomarna menade att de hade goda relationer med sina föräldrar och de flesta deltagarna kunde diskutera frågor öppet med sina föräldrar, men inte om narkotika. De ansåg att föräldrar och andra vuxna framställde cannabis som något mycket värre än alkohol. Ungdomarna menade att vuxna bidrar till den starka alkoholkultur som råder i samhället. I rapporten *"Den svenska supen i det nya Europa"* kan ungdomarnas åsikter bekräftas. Här skriver Lalander och Svensson att föräldrar ser narkotika som något smutsigt och farligt och att det sällan är något som diskuteras öppet i familjer (38).

I resultatet framkom, från några fokusgruppsintervjuer, att ungdomarna ansåg sig själva ha dålig kunskap om narkotika. De ungdomar som uttryckte dessa åsikter menade att de inte hade kommit i kontakt med narkotika under sin uppväxt, vilket de ansåg var en bidragande faktor till att de inte hade intresse för narkotika. Enligt UNODC är goda uppväxtförhållanden en skyddande faktor. De anser att ungdomar som har goda hemförhållanden där föräldrar är stödjande, skyddande och bryr sig om vad ungdomarna gör på fritiden, har en skyddande omgivning.

ANDT-utbildningen som ges i skolan ansågs av ungdomarna som mycket viktig, men var något som de ansåg kunde förbättras för att påverka ungdomars förhållningssätt till cannabis. I och med det regeringsuppdrag som beskrivs i bakgrunden skall både personal som arbetar med ungdomar och föräldrar involveras mer i insatser för att öka antalet skyddsfaktorer för ungdomar (11). Insatserna innebär att kunskap om cannabis och dess konsekvenser skall spridas till föräldrar, personal och ungdomar för att minska risken för att ungdomar skall testa cannabis. Något som kan relateras till resultatet då ungdomarna ansåg att ANDT-utbildningen måste förnyas och involvera ungdomarna. Som uttryckts tidigare ansåg ungdomarna att föräldrarnas förhållningssätt till cannabis var en bidragande faktor till att ungdomar inte testade cannabis. Ungdomarna hade ett ambivalent förhållningssätt till lagstiftningen då de ansåg att den var skyddade samtidigt som att den inte hade så stor betydelse om det fanns nyfikenhet för att testa cannabis. Nyfikenheten och jämnårigas attityder vägde i det sammanhanget högre än lagstiftningen menade ungdomarna. Ungdomars ambivalens kan komma från ANDT-undervisningen, lagstiftningen etc. som står för de negativa konsekvenserna med narkotika, medan de hemma får lära sig att alkohol är tillåtet vid fest men samtidigt inte är bra. Lalander och Svensson menar att ungdomars kunskap och deras förhållningssätt till droger påverkas från många olika håll. Det kan då bli svårt för ungdomar att veta vem de ska lyssna på och vilken källa som är tillförlitlig (38).

7.3 Slutsatser

Nedan beskrivs de främsta fynd som gjorts och på vilket sätt de kan bidra till att skapa ramar för hur man kan arbeta framgångsrikt inom drogpreventivt folkhälsoarbete i framtiden.

Ungdomarna beskrev att cannabis är en relativt socialt integrerad drog i flera umgängeskretsar. Deras syn på narkotikapreparatet var att just cannabis börjar bli så pass normaliserat att ungdomarna knappt längre blir förvånade om de ser cannabis förekomma i deras närhet. Både ungdomarna själva och forskning visar på att ungdomars attityder till narkotika generellt har förändrats till mer liberala.

Ungdomarna tycks ha en ambivalent attityd gentemot cannabis. Då flera inte vet hur de ska förhålla sig till en legalisering av cannabis eller inte samt att de uttrycker cannabis som en ofarlig drog samtidigt som de lyfter flera hälsorisker med preparatet. Flera av ungdomarna uttrycker också tydligt att de planerat att testa cannabis någon gång i livet om de inte redan gjort det. För att fastställa om dessa åsikter stämmer skulle ytterligare intervjuer behöva upprepas efter något år.

Faktorer som påverkar förhållningssättet till cannabis tycks vara många. Många av faktorerna samverkar och ungdomarna beskriver familjen och uppväxtvillkor som viktiga skyddsfaktorer för att inte testa cannabis. Deltagarnas erfarenheter och upplevelser visar att cannabis är relativt lättillgängligt och att drogen kan förekomma i princip i vilken vänskapskrets som helst. Detta tyder på att ett preventivt folkhälsoarbete är viktigt för att bidra till en minskad cannabiskonsumtion i samhället.

9. Referenser

1. Hibell B, Guttormsson U, Ahlström S, Balakireva O, Bjarnason T, Kokkevi A, Kraus L. The 2011 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 36 European Countries. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN). Stockholm; 2012
2. Ramström J. Skador av hasch och marijuana. En genomgång av vetenskapliga studier publicerade till och med år 2008. Statens Folkhälsoinstitut; 2009:13
3. Pedersen W. Cannabis Use: subcultural Opposition or Social Marginality?: A Population- Based Longitudinal Study. Acta Sociologica; 2009;52:135. DOI: 10.1177/0001699309104001
4. [Drugsmart. Cannabis- Hasch och marijuana. Elektronisk resurs.](#) [2013-05-08] Available from: <http://www.drugsmart.com/fakta/cannabis>
5. Nationalencyklopedin. Elektronisk resurs. [2013-05-18] Sökord: Cannabis. Available from: <http://www.ne.se>
6. [Cannabishjälpen. Fakta om cannabis.](#) Elektronisk resurs. [2013-05-08] Available from: <http://cannabishjalpen.se/node/2>
7. Leifman H (red.). Skolelevers drogvänor 2012. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) 2013;133. Elektronisk resurs. [2013-05-05] Available from: http://www.can.se/PageFiles/3890/skolelevers_drogvänor_2012.pdf?epslang=e=sv
8. Hensing G. Bruk av narkotika- är det maskulint? Könsskillnader och konstruktion av genus i narkotikabruk. I Andréasson S (red.). Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete. En kunskapsöversikt. Statens Folkhälsoinstitut. Alfa Print Ab. Sundbyberg; 2008:23
9. Regeringen. Regeringens proposition 2007/08:110. En förnyad folkhälsopolitik. In: Socialdepartementet, editor. Stockholm; 2008
10. Statens Folkhälsoinstitut. Övergripande mål för folkhälsa. Elektronisk resurs. [2013-04-03] Available from: <http://www.fhi.se/Om-oss/Overgripande-mal-for-folkhalsa/>
11. Regeringen. Regeringsbeslut 2. Uppdrag att genomföra en satsning mot cannabis under åren 2011-2014. In: Socialdepartementet
12. Kungur U. Cannabis och unga i Göteborg. Göteborgs Stad, Social resursförvaltning. Kunskapskällar'n. Göteborg; 2012:2

13. Länsstyrelsen Västra Götalands Län. Enheten för social hållbarhet. Regional satsning mot cannabis i Västra Götalands län 2012. Diarienummer 700-14574-2012-1
14. Sveriges Riksdagen. Narkotikastrafflag (1968:64). Elektronisk resurs. [2013-04-11] Available from: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Narkotikastrafflag-196864_sfs-1968-64/
15. Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10
16. Coombs RH et al. Contrasting family patterns of adolescent drug users and nonusers. *J. Chemical Dependency Treatment*; 21988; 1 (2): 59-72. Citerad i: Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10
17. Otero JM et al. Influence of family and peer group on the use of drugs by adolescents. *Int. of the Addictions*; 1989; 24: 1065-1082. Citerad i: Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10
18. Farell AD et al. Peer influences and drug use among urban adolescents: Family structure and parent-adolescent relationship as protective factors. *J. Consulting and Clinical Psychology*; 1998; 66: 248-258. Citerad i: Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10
19. Kumpfert KL et al. The social ecology model of adolescent substance abuse: Implications for prevention. *Int. J. of the Addictions*; 1990-91; 25: 435-463. Citerad i: Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10
20. Baer PE et al. Adolescent individuation and alcohol use. *J. Stud. Alcohol*, 1999; Suppl. n. 13: 52-62. Citerad i: Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10

21. Coggans N, Mckellar S. Drug use among peers: Peer pressure of peer preference? *Drugs: education, prevention and policy*, 1994;1(1). Citerad i: Lilja J, Larsson, S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt-socialpsykologiskt fokus. Kristianstad: Statens Folkhälsoinstitut; Rapport 2003:10

22. Kandel DB. The parental and peer contexts of adolescent deviance: An algebra of interpersonal influences. *J Drug Issues* 1996;26:289. Citerad i: Lilja J, Larsson, S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt-socialpsykologiskt fokus. Kristianstad: Statens Folkhälsoinstitut; Rapport 2003:10

23. Narkotikakommissionen. Party, utanförskap och stress – Ett diskussionsunderlag om ungdomar, narkotika och frånvarande vuxna. Diskussionspromemoria nr 4. Stockholm: Narkotikakommissionen; 1999. Citerad i: Lilja J, Larsson, S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt inriktad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Kristianstad: Statens Folkhälsoinstitut; 2003:10

24. Wallin E & Gripenberg J. Hur förebygger vi narkotikaproblem i lokalsamhället? I Andréasson S (red.). *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete. En kunskapsöversikt*. Statens Folkhälsoinstitut. Alfa Print Ab. Sundbyberg; 2008:23

25. Kadesjö C. Föräldrars betydelse för bruk och skadligt bruk av narkotika hos barn och unga. I Andréasson S (red.). *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete. En kunskapsöversikt*. Statens Folkhälsoinstitut. Alfa Print Ab. Sundbyberg; 2008:23

26. Hogg M A & Abrams D. *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge & Kegan Paul; 1988. Citerad i: Terry DJ, Hogg MA. Group norms and the attitude- behavior relationship: A role for group identification. *Personality & Social Psychology Bulletin* 1996;22: 776-793. DOI: 10.1177/0146167296228002

27. Tajfel H & Turner J C. An integrative theory of intergroup conflict. Citerad i: Terry DJ, Hogg MA. Group norms and the attitude- behavior relationship: A role for group identification. *Personality & Social Psychology Bulletin* 1996;22: 776-793. DOI: 10.1177/0146167296228002

28. Turner J C. Towards a cognitive redefinition of the social group. Citerad i: Terry DJ, Hogg MA. Group norms and the attitude- behavior relationship: A role for group identification. *Personality & Social Psychology Bulletin* 1996;22: 776-793. DOI: 10.1177/0146167296228002

29. Terry DJ, Hogg MA. Group norms and the attitude- behavior relationship: A role for group identifica- tion. *Personality & Social Psychology Bulletin* 1996;22: 776-793. DOI: 10.1177/0146167296228002
30. Lincoln YS, Guba EG. *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications Inc., Newbury Park, London, New Delhi; 1985. Citerad i: Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*; 2004;24(2):105-12
31. Wibeck Victoria. *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur; 2010
32. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*; 2004;24(2):105-12
33. Kvale S. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur; 1997
34. Coffey A, Atkinson P. *Making Sense of Qualitative Data. Complementary Research Strategies*. Sage Publications Inc., Thousand Oaks, London, New Delhi; 1996. Citerad i: Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*; 2004;24(2):105-12
35. Patton QM. *Qualitative Evaluation and Research Methods*, second ed. Sage Publications Inc., Newbury Park, London, New Delhi; 1987. Citerad i: Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*; 2004;24(2):105-12
36. Vetenskapsrådet. *God forskningsed. Vetenskapsrådets Rapportserie 1:2011*. CM-gruppen AB: Bromma; 2011
37. World Medical Association Declaration of Helsinki. *Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects*. Adopted by the 18th WMA General Assembly, Helsinki, Finland; 1964. Elektronisk resurs. [2013-05-15] Available from: <http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/17c.pdf>
38. Lalander P & Svensson B. Ungdomar, normer och kultur. I Andreasson, S. (red). *Den svenska supen i det nya Europa. Nya villkor för alkoholprevention: en kunskapsöversikt*. Statens folkhälsoinstitut. Växjö; 2002:11
39. Pedersen W. ”En rev bak øret. Den sosiale konstruksjonen av cannabis”. I: *Tidsskrift for ungdomsforskning* 2003;3:1, s. 25–49
40. Dahlgren L, Emmelin M, Winkvist A. *Qualitative Methodology for International*

Public Health. Umeå: Umeå Universitet; 2004. (s 1-15, 41-55, 69-107)

41. Parker H, Williams L, Aldrige J. The Normalization of "Sensible" Recreational Drug Use: Further Evidence from the North West England Longitudinal Study. *Sociology*; 2002;36:941-64. Citerad i: Pedersen W. Cannabis Use: subcultural Opposition or Social Marginality?: A Population- Based Longitudinal Study. *Acta Sociologica*. 2009;52:135. DOI: 10.1177/0001699309104001
42. Zimmer L & Morgan J P. Marijuana Myths: marijuana facts. New York, The Lindesmith Centre; 1997. Citerad i: Hall W & Babor TF. Cannabis use and public health: Assessing the burden. *Addiction*; 2000 ss. 485-90
43. Hall W & Babor TF. Cannabis use and public health: Assessing the burden. *Addiction*; 2000 ss. 485-90
44. Hall W & Swift W. The THC content of cannabis in Australia: evidence and policy implication, technical report no 70 Sydney, National Drug and Alcohol Research Centre; 1999. Citerad i: Hall W & Babor TF. Cannabis use and public health: Assessing the burden. *Addiction*; 2000 s. 485-90
45. Global Commission on Drug Policy. (2011). War on drugs. Report of the global commission on drug policy. [2013-05-20] Available from: [http://www.globalcommissionondrugs.org/wp-content/themes/gcdp_v1/pdf/Global Commission Report English.pdf](http://www.globalcommissionondrugs.org/wp-content/themes/gcdp_v1/pdf/Global_Commission_Report_English.pdf)
46. UNODC. United Nations Office on Drugs and Crime. Elektronisk resurs. [2013-05-20] Available from: http://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/cannabis_review.pdf
47. National Institute on Drug Abuse. Preventing Drug Use among Children and Adolescents. A Research-Based Guide for Parents, Educators, and Community Leaders. Second Edition. U.S. Department of Health and Human Services. National Institutes of Health. National Institute on Drug Abuse. Bethesda, Maryland; 2003
48. Roberts D F, Henriksen L, Christenson P G. Substance Use in Popular Music Videos. 1999. Citerad i: UNODC. United Nations Office on Drugs and Crime. Elektronisk resurs. [2013-05-20] Available from: http://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/cannabis_review.pdf
49. Brook JS et al. The psychosocial etiology of adolescent drug use - A family interactional approach. *Genetic, Social and General Psychology Monographs* 1990; 116:2. Citerad i: Lilja J, Larsson S. Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt indikerad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus. Statens Folkhälsoinstitut. Kristianstad; 2003:10

Bilaga 1. Intervjuguide

Öppningsfråga

- Vad tänker ni på när ni hör ordet cannabis?

Tema: Kunskaper kring narkotika och dess effekter

- Vet ni hur cannabis påverkar kroppen och hjärnan?
- Hur länge tror ni cannabis kan finnas kvar i kroppen?
- När är cannabis olagligt enligt svensk lag?
- Är det brottsligt att bjuda på cannabis?
- Tar unga som gamla lika stor skada av cannabisbruk?
- Om man blir tagen för cannabis rökning, vad tror ni händer då? Kan man exempelvis bli av med sitt körkortstillstånd?

Tema: Attityder kring alkohol och narkotika

- Hur tänker ungdomar om alkohol och cannabis?
- Finns det någon skillnad i attityder till cannabis gentemot annan narkotika? Vad finns det mer för narkotika?
- Hur tror ni det kommer sig att ungdomar testar/inte testar cannabis?
- Om ni får höra åsikter om cannabis, hur går snacket?
- Diskuteras effekterna av cannabis?
- Vad tror ni föräldrar generellt har för åsikter om cannabis?
- Tycker ni att det är upp till varje individ att använda cannabis? Hur mycket ska staten få reglera?
- Tror ni att cannabisbruket skulle öka eller minska om det var tillåtet?
- Tror ni att cannabis förekommer oftare i samband med alkohol?

Tema: Det sociala sammanhanget kring cannabis

- Har ni lärt er någonting om alkohol, tobak och narkotika i skolan? Vad tycker ni om den?
- Pratas det öppet om cannabis?
- Möter ni cannabis/narkotikakulturen i media?
- Om ni har informationsfrågor/fakta kring cannabis har ni någon att diskutera dem med?
- I vilka sociala sammanhang tror ni cannabis används?
- Upplever ni att det är socialt accepterat att använda cannabis? Endast under fest eller även i vardagen?
- Var får ni tag i information om cannabis?
- Saknas det sociala aktiviteter i kommunen för ungdomar?
- Tror ni att det är enkelt att få tag på cannabis? Var?
- Hur många tror ni har testat cannabis bland niorna?